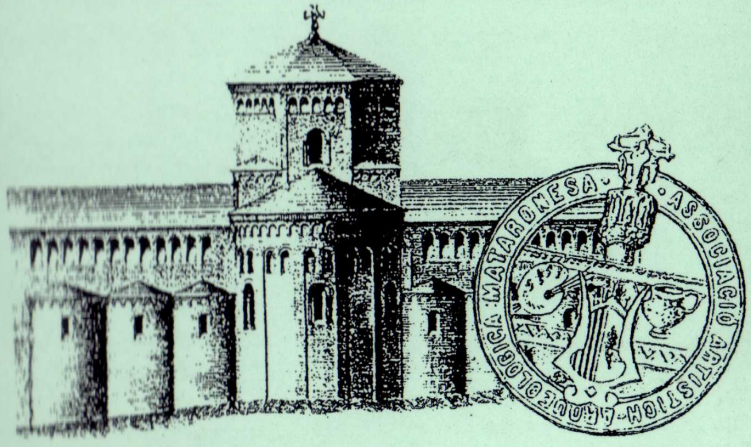
HI COL.LABORA:

Patronat Municipal de Cultura

MATARÓ

MATARONINS EN LA RESTAURACIÓ DE RIPOLL

1893-1993
CENTENARI DE LA CONSAGRACIÓ DE LA BASÍLICA

Grup d'Història del Casal

Mataró, 1993

MATARONINS EN LA RESTAURACIÓ DE RIPOLL

1893-1993
CENTENARI DE LA CONSAGRACIÓ DE LA BASÍLICA

Joaquim Graupera i Graupera
Teresa Graupera i Castellà
Lluïsa Layret i Ferrer
Eva M. Llovet i Ciudad
Núria Raurich i Bruguera
Jaume Vellvehí i Altimira
Marta Vives i Jornet

Grup d'Història del Casal

Mataró, 1993

Il.lustració de la portada:
Jaume Vellvehí.

1a. Edició: novembre de 1993
Disseny i maqueta: David Vilert
Edita: Grup d'Història del Casal
c/ Bonaire,25
08301-Mataró.
Amb la col.laboració del Patronat Municipal de Cultura
Imprès a Catalunya el novembre de 1993.

"L'esforç local ha suplert devegades l'esforç de l'Estat, a ell se deuen les institucions que més directament presten la colaboració a aqueixa mena d'estudis. Així el patriotisme dels tarragonins ha creat el primer Museu d'antigüetats romanes d'Espanya en la vella Tarragona, l'esforç local ha fet les coleccions emporitanes dels Museus episcopal y provincial de Girona, y'ls d'antigüetats (...) municipals de Manresa y de Mataró..."

Josep Puig i Cadafalch
Antoni de Falguera
Josep Goday i Casals
"L'Arquitectura romànica a Catalunya"
(Barcelona, 1909)

PRESENTACIÓ

Aquesta publicació és el fruit del treball de recerca i documentació que ha dut a terme l'equip del Grup d'Història del Casal i que vol complementar l'exposició "Mataronins en la restauració de Ripoll. 1893-1993. Centenari de la Consagració de la Basílica." que durant el mes de novembre es pot veure a Mataró.

Quan es va decidir fer servir el centenari de la consagració de la Basílica restaurada de Santa Maria de Ripoll per encapçalar l'exposició, la intenció era clara: aprofitar l'esdeveniment per a poder presentar un senzill i divulgador homenatge als mataronins que crearen l'Associació Artistich-Arqueològica Mataronesa, des d'on es participà decisivament en aquell fet i en tants d'altres.

Si haguéssim de fer una valoració del que ha representat per a la Ciutat la labor científica i ciutadana de l'Associació, hem de dir, primer, que el seu naixement va ser el resultat de l'ambient cultural i polític derivat de la Renaixença, i de l'existència d'unes inquietuds intel.lectuals en persones de la talla de Josep Puig i Cadafalch, Terenci Thos i Codina o Josep Maria Pellicer.

Això es va plasmar en els diferents àmbits d'actuació de l'entitat. Així, ja des de la seva fundació, es preocupà per la salvaguarda i recuperació del patrimoni arqueològic i artístic, fet evident en el clar objectiu de la creació d'un Museu Municipal, i en la recuperació del monestir de Ripoll com a monument i com a símbol polític.

I és precisament en l'interès per imbrincar-se en la societat, que aconseguiren transcendir l'àmbit de l'erudició individual i solitària de fins llavors per arribar a la divulgació més àmplia. I això ho veiem en la resposta multitudinària que tingueren els actes que van organitzar.

El seu llegat científic passa per la documentació de troballes arqueològiques i la creació del fons inicial de l'actual Museu Comarcal. I també per les nombroses publicacions, tant d'articles com d'obres més extenses, en obres monogràfiques, revistes i butlletins especialitzats, i en la premsa local, d'autors com Pellicer, Thos o Cadafalch. Però també en el camp de l'arxivística s'ha de ressaltar la tasca de Josep Manen inventariant els fons de l'Arxiu Municipal.

El fet d'iniciar la tradició de la divulgació cultural a Mataró és una de les principals aportacions, més però, quan el seu concepte de la cultura és el d'un tot: música, literatura, història, art i arqueologia; tot, però, des de l'arrelament al propi país amb una actitud pràcticament militant del catalanisme.

Perquè tots som hereus de la nostra tradició cultural, el Grup d'Història del Casal ens sentim, més que mai, hereus del llegat cultural i científic de l'oblidada Associació Artistich-Arqueològica Mataronesa.

EL MARC HISTÒRIC

Per
Teresa Graupera i Castellà
Marta Vives i Jornet

ELS ANTECEDENTS HISTÒRICS

Des de la crisi de l'antic règim a Europa, apareixen lligats a la nova burgesia industrial, una sèrie d'idees polítiques i culturals que voldran trencar els esquemes del moment: el liberalisme i els moviments nacionalistes.

A nivell polític, l'intent de democratització de la societat, malgrat que primer serà de tipus censitari, i l'obertura de les institucions estatals a una major participació política, portarà a una llarga etapa de moviments progressistes per avançar en aquest camí i moviments reaccionaris per tornar a la situació anterior.

En aquest marc, apareixen també les reivindicacions de les nacionalitats històriques que no compten amb un Estat propi. Els casos més significatius seran Alemanya, Itàlia, Grècia o Hongria. A nivell artístic, aquests moviments generaran els moviments romàntics. A Catalunya, com a nació sense estat propi dins l'Estat Espanyol, aquestes idees hi tindran ressò.

Els primers plantejaments romàntics els trobarem en la revista "El Europeo", creada el 1823 per Bonaventura Carles Aribau, Ramón Lopes i Soler, Luigi Monteggia, Fiorenzo Galli i el suís C.E.Cook.

Aribau i Lopes Soler intervingueren activament en la vida política i cultural dels anys 20 i 30: ingressen en l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, institució que més tard, a causa del seu caràcter constitucionalista, serà suspesa fins els anys 1824 i 1833, recuperant-se amb la Renaixença. Tots dos intentaran introduir actituds cosmopolites i renovar la vida literària, donant a conèixer el romanticisme influït per Monteggia, del grup "il conciliatore" de Milà i d'on també n'era membre Alessandro Manzoni. Així, parlarem d'un nou concepte d'estètica, provinent de les

teories de Schiller, que van divulgar el medievalisme i parlarem de Walter Scott i d'Ossiau.

Amb l'entrada, el 1823, dels Cent Mil Fills de Sant Lluís, s'inicià la censura en la literatura i tan sols a Barcelona, el "Diario de Barcelona" es converteix en monopoli cultural. Només continuarà el moviment romàntic a València ("Los bandos de Castilla" (1830) de Llopis Soler, plagi de Walter Scott).

A la fi, el 1833, la llum entra a les nostres terres gràcies a la publicació de "La Pàtria" d'Aribau a "El Vapor", exaltant-se el romanticisme català, amb el retorn d'exiliats, noves idees i llibertat política. Això succeeix entre la mort de Ferran VII (1833) i la instal.lació del liberalisme moderat (1844).

Els intel.lectuals ajudaren a la burgesia industrial catalana que desitjava assumir una influència política en el Principat. Enfront del Romanticisme germànic, historicista i conservador, predominaren els models francesos (Victor Hugo i Alexandre Dumas). Les figures catalanes literàries de l'època foren Antoni de Gironella, Pere Mata, Francesc Raüll, Altés i Guerra, Pere Felip Monlan, Antoni Ribot i Fontseré.

Quant a la premsa, cal destacar "El Vapor", "El Guardià Nacional" i "El propagador de la libertat" (1835-38), aquest últim dirigit per André de Cobert-Sring i renovador, amb el seu grup, d'institucions tan conegudes com la de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. La creació de la societat Filodramàtica, i els intents de fundar un Ateneu Català. No obstant, el Romanticisme català entra en crisi arran del retrocés ideològic de la burgesia, temorosa de perdre el control de la societat.

Com hem vist anteriorment, amb la Revolució Romàntica entren en crisi les rígides normes de les acadèmies clàssiques. Es desitja un retrobament amb el passat nacional i es farà potenciant el concepte de nacionalitat, la recerca de fonts històriques i, sobretot, el retrobament amb el paisatge i, a Catalunya, amb el món medieval. Més endavant, però, es buscarà més una visió contemporània amb fortes aspiracions d'objectivitat.

LA RENAIXENÇA

Aquest moviment trobarà en el Romanticisme les idees culturals i literàries on sostenir-se, fins el punt que, avui, Romanticisme i Renaixença apareixen gairebé "conglomerats", encara que no totes les manifestacions romàntiques poden ser part de la Renaixença, ni aquesta explicada totalment a partir del Romanticisme.

La Renaixença, de base, parteix de la Il.lustració i dels inicis de la industrialització, anteriors a la Guerra del Francés (1808-1814).

Joaquim Molas l'ha definit com "el resultat d'una sèrie de circumstàncies històriques: l'ensorrada de l'aprell estatal durant l'ocupació napoleònica, el fracàs de la Revolució Liberal a Espanya i la necessitat de trobar una sortida ideològica vàlida, la tensió entre sectors industrials i els agraris, o més concretament, entre les tesis proteccionistes i les lliurecanvistes i les troballes lingüístico-culturals fetes per la Il.lustració, la introducció de les idees romàntiques i, més endavant, de les positivistes."

La idea central del moviment fou l'intent de definir la societat catalana com a pròpia i diferenciada. Amb aquest objectiu es recollí la tradició erudita del s.XVIII i es reinterpretà per a convertir-la en cos teòric de la naixent burgesia industrial.

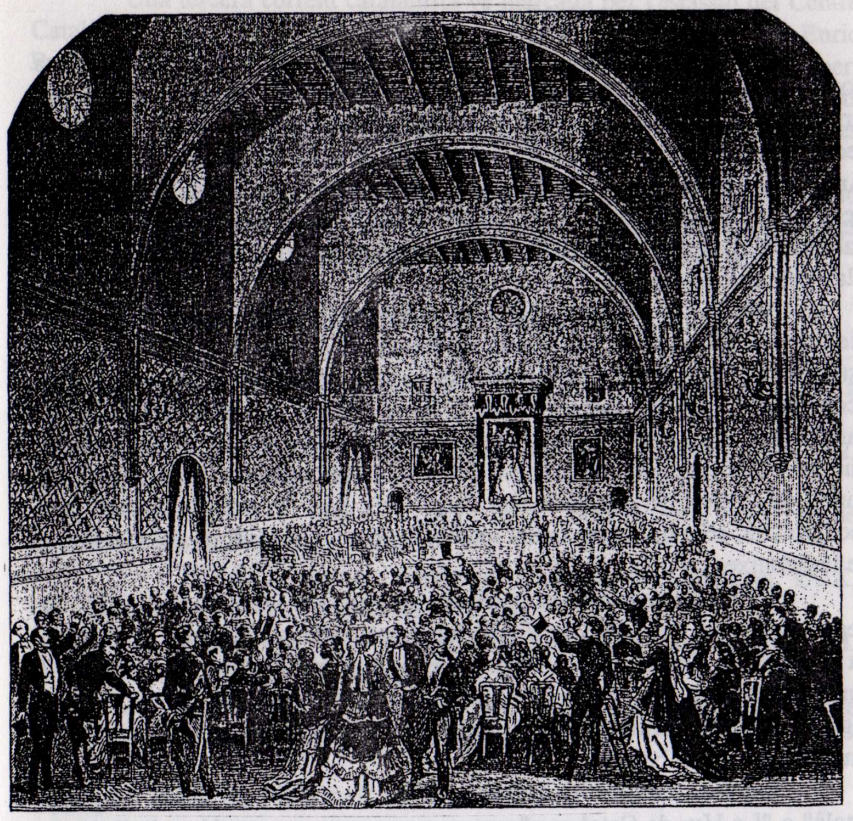
Les obres que realitzen aquesta transició foren les d'autors com Antoni de Capmany, Pròsper de Bofarull, que ajudarà a la mitificació de la catalanitat medieval i Fèlix Torres i Amat. Aquests autors estableixen, amb Ramon Martí d'Eixalà i F.X. Llorenç i Barba, les bases d'una concepció historicista de la "Comunitat Catalana", idea treta de la filosofia escocesa i dels Romàntics alemanys. I, en el nucli, s'estableix el concepte simbòlic clau: la identificació entre llengua i pàtria, que apareix clarament en "La pàtria" d'Aribau.

El 1839 ve marcat per la publicació en el "Diari de Barcelona" de poemes de Joaquim Rubió i Ors, que sota el pseudònim de "Lo gaiter del Llobregat", presenta tot un programa de la Renaixença, des de la recuperació de la llengua i cultura catalanes fins a la seva independència de la cultura oficial del castellà. I, des d'una perspectiva historicista i conservadora, pretenia la restauració de les glòries literàries medievals i la represa dels Jocs Florals. Tanmateix, Rubió i Ors féu el mateix en la poesia.

La proposta de restauració dels Jocs Florals prengué forma primerament en un certamen convocat el 1842 per l'Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona i, més tard, en un campanya de premsa feta per Víctor Balaguer i Antoni de Bofarull. Definitivament, es feren efectius el 1859 i donaren a Barcelona la capitalitat de la cultura catalana.

A partir d'aquí, a València, a les Illes i al Principat, es manifestarà un esplendor literari. Exponents essencials seran al Principat, el "Centre de lectura de Reus" o "El Círcol Literari de Vic", on s'aplegaren Jacint Verdaguer, Jaume Collell i Martí Genís i Aguilar.

Les publicacions periòdiques renaixentistes més importants foren "L'anuari dels Jocs Florals", "Calendari català" (1865-1882), "Lo Gay Saber" (1868-69 i 1878-1883), "La Renaixença" (1871-1905), i "El Diari Català" (1879-1881). Quant a les revistes, proliferen les de caire satírico-popular com "Un tros de paper"(1865-66), "Lo noi de la mare" (1886-87), "La

El Saló de Cent de l'ajuntament de Barcelona durant la celebració dels Jocs Florals de 1868, segons un gravat d'"El mundo Universal".

Campana de Gràcia" (1870-1934), "L'esquella de la Torratxa" (1872-1939) entre d'altres.

En definitiva, la Renaixença aconseguí els seus objectius: ser un element d'integració de grups i tendències diferents, en definitiva, el desvetllament d'un poble.

A partir d'aquí, la Renaixença derivarà en dues corrents importants a vessar del s.XX, el modernisme i el noucentisme, totalment submergides entre els anys 1868 i 1900, etapa on es centrarà la restauració de Ripoll i l'interès de recuperar tota la cultura catalana medieval, com element definitori de la nostra terra, doncs era el moment que Catalunya gaudia d'una estructura de país, amb unes institucions, constitucions i lleis pròpies.

Entremig, la història donarà a aquests homes la visió d'una conspiració liberal (1868) per part del general Prim contra Isabel II, els primers moviments obrers (l'A.I.T. i el Congrés Obrer Català), l'aixecament federal del 1869, l'insurrecció federal de setembre-octubre a Catalunya, Amadeu de Savoia, i l'esclat de la 3ª Guerra Carlina (1872-1875) amb l'idea de retornar els furs que havia sostret Felip V als catalans, acabant amb l'abdicació d'Amadeu I el 1873, la proclamació de la Iª República Espanyola i la Restauració Monàrquica dels Borbons.

Quant a la cultura, com hem dit abans, anava dirigida cap a dues vies, que es distanciaven més en la visió política i social que no pas a nivell estètic del país. Així, el Modernisme neix d'una capa burgesa molt acomodada i que, no obstant i com a fill d'aquesta, tracta de recuperar el catalanisme mitjançant la modernització i l'aproximació a tot allò innovador que serveixi per a convertir la nostre cultura en cosmopolita. Pertant, lluitarà contra la concepció localista folclòrica dels Jocs Florals, que són pels modernistes, com un estancament ideològic, just tot el contrari del moviment de la Renaixença.

Entremig, apareix la bohèmia de Santiago Rusiñol, la rosa i la negra, provinent del "grup de Reus", totes dues defensant la idea de l'artista en contra de la societat immovilista, i que subsistiran fins el 1897 aproximadament, per donar lloc, entre 1898 i principis de segle, a una segona etapa modernista influïda pel vitalisme nietzschià, d'annunzià i el simbolisme franco-belga.

Les revistes com "Catalònia" (1898) "Joventut", els diaris "El poble català" o "La Veu de Catalunya" anaven preparant una versió assimilada de les bases ideològiques del moviment ressò que, cap el 1906, es concretarà en les formulacions del Noucentisme.

A finals del s.XIX també es va consolidar, a nivell polític, l'hegemonia del catalanisme conservador.

Esmentem, primer, al periodista Joan Mañé, que com a director del "Diario de Barcelona" va formular les idees del catalanisme conservador en el llibre "El regionalismo" (1887) on defensava la personalitat de Catalunya i demanava una política descentralitzadora. Amb la mateixa línia cal destacar l'obra de Manuel Duran i Bas.

En una altra línia, Josep Torras i Bages, bisbe de Vic, amb l'obra "La tradició catalana" (1892), escrita en resposta al catalanisme laic de Valentí Almirall, posa les bases d'un catalanisme amb arrels cristinanes. Una linia de pensament similar la trobem amb l'obra del canonge Jaume Collell, fundador de la "Veu del Montserrat".

Una tercera corrent catalanista ve marcada per l'escissió del Centre Català i la formació de la Lliga de Catalunya (1887), amb gent com Enric Prat de la Riba, Narcís Verdaguer i Callís, Lluís Domènech i Muntaner, Josep Puig i Cadafalch etc. Un dels primers documents públics d'aquests polítics es va formular en el Missatge a la Reina Regent el 1888 amb clares reivindicacions autonomistes.

L'actuació més destacada de la Lliga de Catalunya va ser la creació el 1891 de la "Unió Catalanista" que, l'any següent va discutir i aprovar les Bases de Manresa o les Bases per a la Constitució Regional Catalana.

BIBLIOGRAFIA ESSENCIAL:

AA.VV.: Ulisses, tomus X: Els Països Catalans. pàgs.197 a 236.

AA.VV.: Diccionari d'història de Catalunya. Ed. 62. Barcelona,1992. Pàgs.907-908

BORNAY, Erika: "El segle XIX", dins Història Universal de l'Art. Ed. Planeta. Barcelona 1986.

FERRET, Antoni: Compendi d'història de Catalunya. sXIX, vol. III. Editorial Claret. Barcelona, 1976, pàgs. 281 a 285.

MONERS, Jordi: Síntesi d'història dels Països Catalans. Ed. La magrana, Barcelona, 1976. Pàgs. 78 a 81.

RUBIO, J.: "La Renaixença" dins Moments crucials de Catalunya. Barcelona, 1962. Pàgs. 287 a 327.

ELS PROTAGONISTES

Per
Teresa Graupera i Castellà
Marta Vives i Jornet

TERENCI THOS I CODINA:

Va néixer a Mataró el primer dia de desembre de 1841 i va traspassar el 1903. Doctor en Dret i format en filosofia i lletres a Barcelona aviat va explicitar les seves inquietuds culturals participant en els Jocs Florals del 1861 i que va guanyar, fet que repetiria el 1886 i el 1887 guanyant les violes d'or i argent. Però a la seva activitat en el món de la cultura s'hi van afegir les inquietuds polítiques implicant-se de ben aviat en la lluita pel redreçament nacional i cultural de Catalunya. Soci de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, el 1862 va entrar a formar part de la comissió per a la Restauració de Ripoll de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Barcelona, on coincidiria amb Josep M. Pellicer.

Com a escriptor, a banda de la seva participació en els Jocs Florals de Barcelona, va ser redactor (entre 1864 i 1867) del "Diario de Barcelona" on va escriure l'article "Descentralización práctica" que va tenir molt de ressò a l'època. Va col.laborar amb textos poètics en "La veu del Montserrat", "Lo Gai saber", "Calendari Català" i en la premsa local de Mataró. El 1866, va publicar "Lo llibre d'infantesa" i mossen Cinto Verdaguer l'elogià per la qualitat dels seus poemes. Va traduir al català el "Tractat de la imitació en Crist" el 1894 i va publicar un llibre de caràcter professional "Legislación industrial" (1890).

L'any 1868, va ingressar en el claustre de professors de l'escola de Valldemia passant a ser el director literari del butlletí escolar. Més tard, el 1876, va obtenir la càtedra d'Economia política i legislació de l'Escola d'Enginyers Industrials de Barcelona. A partir del 1881, va representar al Col.legi d'Advocats de Mataró i, més tard, va ser President de l'actual Caixa d'Estalvis Laietana.

Pel que fa a la seva activitat política i ciutadana, el 1877, va ser diputat provincial del districte de Mataró i va ser l'impulsor de la creació, formant part de la Comissió, ja el 1882, de l'Escola d'Arts i Oficis. Va ser, fins als darrers dies de la seva vida, soci de l'Asociación Artistico Arqueológica Barcelonesa i, el 1888, va ser cofundador de l'Associació Artístic Arqueològica Mataronesa, entitat de la qual va ser el president.

GABRIEL CARDONA:

Neix el 3 de maig de 1831 fill d'una família industrial mataronina. Entrà a fer el noviciat a Sabadell passant després a Barcelona. Va completar la seva formació a Albarracín on cursà estudis de matemàtiques. De 1854 a 1865 va ser professor d'aquella escola passant després a Igualada on exercí de secretari. Torna a Mataró i esdevé vice-rector de les Escoles Pies, càrrec que va mantenir fins a la seva mort el desembre de 1897 (1).

El seu interès en el món de la cultura, en els camps de la història i l'arqueologia, l'acostà als estudis del pare Josep Rius, fet que li va permetre prosseguir l'estudi de la col.lecció de monedes iniciada per aquell, ampliant-la encara fins a tres mil monedes. Va ser membre fundador de l'Associació Artístich Arqueológica Mataronesa i en fou sots-president.

JOSEP MANEN I MASSÓ:

Neix a Mataró l'any 1845 i es forma com a especialista en notaries esdevenint-ho el 1868. Va treballar d'escrivà fins al febrer de 1870 quan va ser nomenat arxiver municipal, un càrrec honorífic i sense retribució. El novembre d'aquest mateix any fou contractat com a oficial de comptes de l'ajuntament. Quant a les seves activitats ciutadanes, el 1868 va formar part de la junta de l'Ateneu Mataronès i, dos anys després, va ser secretari comptador de la Biblioteca Popular. El 1892, l'ajuntament acordava que, com a arxiver municipal, s'encarregués de revisar, seleccionar i classificar els documentshistòrics de l'arxiu de la desapareguda Comandància de Marina de Mataró i que havien estat cedits a l'Arxiu Municipal. Com els anteriors, també va ser fundador i secretari de l'Associació. El 1892 va ser admès com a soci corresponsal a Mataró de Asociación Artístico Arqueológica Barcelonesa. Traspassà l'any 1898 (2).

EMILI CABANYES I RABASSA:

Neix a Mataró el 1850 i es forma com a arquitecte obtenint la titulació l'any 1875. Tres anys després, el 1878, junt amb l'enginyer Melcior de Palau realitza el pla de reforma i d'eixample de Mataró. Es nomenat arquitecte municipal el 1880 dissenyant nombrosos edificis, entre ells el de l'Escola d'Arts i Oficis.

En el camp de l'activitat política i ciutadana, el 1882 va formar part de la comissió per a la creació de l'Escola d'Arts i Oficis coincidint-hi amb l'Antoni Ferrer i en Terenci Thos. El 1892 abandonà la seva activitat com a arquitecte municipal per dedicar-se a la política. El 1893, com a regidor de

l'ajuntament, va mostrar el seu desacord amb el nomenament a dit de Josep Vinardell com a director i conservador del recent creat Museu Municipal. Va ser alcalde pel Partit Conservador entre els anys 1895-1897 i de 1899-1901.

Participà molt activament en les activitats culturals de l'època. Així, va ser professor de mecànica i construcció en l'Escola d'Arts i Oficis. El 1878 l'encarregaren els plànols per a la construcció de la nova capella del sagrament a Santa Maria. Fundador de l'Associació i membre de la junta com a tresorer, va participar, junt amb en Puig i Cadafalch, en el disseny de la bandera d'ofrena a Ripoll. El 1892, fou admès com a soci corresponsal en l'Asociación Artístico Arqueològica de Barcelona. També va ser el president del Círculo Católico de Obreros. Va col.laborar en els estudis d'en Francesc Carreres i Candi sobre Burriac, fent els plànols del castell. Va morir el 1917.

LLORENÇ ANDREU I NOVELL:

L'única notícia que tenim d'aquest personatge és que era pilot i que va ser fundador de l'Associació i membre de la junta com a tresorer (3). Això contradiu totes les notícies que tenim de què aquest càrrec l'ocupà l'Emili Cabanyes mentre va existir l'Associació. Es possible que ocupés el càrrec, previament a la constitució de l'entitat, i que el substituís l'Emili Cabanyes donat el seu ofici que el mantindria allunyat de la Ciutat per llargues temporades.

Amb tot però, sabem d'ell que el 14 d'octubre de 1889 va formar part de la Comissió per a reclamar al govern central la restitució de la suprimida Província Marítima de Mataró.

JOSEP MARIA PELLICER I PAGÉS:

Neix a Barcelona l'any 1843 en el sí d'una família d'origen ripollès. Exercí de mestre a Ripoll, Girona i en el col.legi de Valldemia de Mataró. Historiador i arqueòleg, era membre del cos d'arxivers, de l'Académia de San Fernando de Madrid i de l'Asociación Artístico Arqueológica de Barcelona. Des de la seva arribada a la ciutat de Mataró va anar adoptant-la com a pròpia, cosa que ha fet que moltes vegades se'l presentés com a mataroní.

La seva activitat en el món cultural de l'època se centra, des del 1867, en les activitats de promoció de la restauració de la Basílica de Ripoll de la que en fou un dels principals responsables de què arribés a bon fi. Va coincidir en la Comissió per a la Restauració amb en Terenci Thos. Aquesta

A dalt Josep M. Pellicer i Pagès i Terenci Thos i Codina. A baix Emili Cabanyes i Rabassa i Josep Puig i Cadafalch.

activitat li va proporcionar un gran prestigi i fou condecorat pel govern amb la "insígnia de Carles III".

La seva activitat científica fou molt prolífica en obra publicada. Va escriure nombrosos artícles d'investigació repartits en els butlletins i revistes de les entitats científiques de les que formava part. Va fundar el diari "El Ripollés" el 1867 i col.laborà en la "Revista de Girona". La seva dedicació a les tasques de Ripoll també el portaren a escriure tres obres sobre la història del monestir el 1872, el 1874 i el 1878. Encara va escriure'n una altra, no tan coneguda però, "La crema de Ripoll 1839!" (1896). La seva relació amb Mataró també va quedar plasmada en les obres "Estudios Historico Arqueológicos sobre Iluro" el 1887, i "Reales privilegios de Mataró" el 1888. En la Ciutat que l'acollí va escriure molt sovint a la premsa local, generalment articles d'història, art o arqueologia, però també algún poema. També va traduir una obra sobre "Leandre i Hero".

Les seves nombroses obres, en el to més literari que crític que caracteritzà l'època, van tenir molt de ressò popular i van aconseguir desvetllar l'afecció per la història i la cultura en general.

Va ser membre fundador de l'Associació formant part de la junta com a director i conservador del museu, fins què l'ajuntament nomenà enJosep Vinardell com a tal el 1894. Va morir a Mataró el 1903, el mateix any que traspassava en Terenci Thos.

ANTONI FERRER I ARMAN:

Sovint ens apareix a la documentació com a Antoni Ferrer i Arnau però, indubtablement, es tracta de la mateixa persona.

Enginyer industrial de prestigi, va participar en les institucions culturals més notables de Mataró, col.laborant en els inicis de l'escola Valldemia (4). Fou un dels principals gestadors de l'Escola d'Arts i Oficis, coincidint amb Emili Cabanyes i Terenci Thos en la comissió per a la creació de l'escola el 1882. Va ser-ne el director des de la fundació i fins a la seva mort el 1899. A més, el 1889 va deixar la càtedra d'aritmètica i geometria per a poder ser-ne professor de dibuix lineal. Va traspassar el 15 de maig de 1899 i el seu fill el substituí com a professor. Un any abans, el 1898, es publicava a Barcelona la seva obra "Geometria analítica". Va ser un dels fundadors de l'Associació i membre de la junta com a vocal.

GASPAR COLLET:

Tenim molt poca informació sobre aquest personatge però el més indubtable és que, en el seu camp, va ser dels més rellevants de l'època. Capellà i músic destacat va néixer a Mataró el 1832. Fou professor de música a l'Escola d'Arts i Oficis fins el 1898 quan va dimitir. Formà part de la comunitat de preveres de Santa Maria de Mataró. Fundador de l'Associació i membre de la junta com a vocal, va crear un nombrós orfeó que actuà en les vetllades. S'encarregà de l'organització i direcció musical de les activitats de l'Associació. Traspassà el 22 de gener de 1907.

JOSEP PUIG I CADAFALCH:

Nascut a Mataró el 1867, es doctorà en Ciències Físiques i Matemàtiques el 1889. Es formà en arquitectura a les escoles de Barcelona i Madrid (1883-1891). Va substituir Emili Cabanyes com a arquitecte municipal el 1892 i ho va ser fins el 1896. Destacat arquitecte modernista va incorporar elements goticitzants i de la tradició autòctona, deixant nombroses obres a Mataró, com la casa Coll i Regàs, i a Barcelona, la casa Amatller, la casa Macaya o la casa de les punxes.

En l'activitat ciutadana i política, va ser cofundador de la Lliga Regionalista el 1901 i regidor de l'Ajuntament de Barcelona del 1902 al 1905, i diputat a Corts del 1907 al 1910. Fou el president de la Mancomunitat de Catalunya entre 1917 i 1923.

Autor de nombrosos estudis sobre la història de l'art i l'arquitectura, sobressortí en l'estudi de l'art romànic i fou un dels primers en questionar la restauració de Ripoll de l'Elies Rogent. Fundador de l'Associació i membre de la junta com a vocal, el 1892 era acceptat com a soci de l'Asociación de Barcelona. Va ser un dels principals impulsors de les excavacions d'Empúries. Membre i president de l'Institut d'Estudis Catalans, va pertànyer a nombroses acadèmies, instituts i societats europees, i ocupà llocs honorífics en patronats i juntes de museus i biblioteques. Fou doctor "honoris causa" de les universitats de París, Friburg de Brisgòvia, Barcelona i Tolosa de Llenguadoc. Va morir el 1956.

ANTONI VIADA I VILADESAU:

Advocat i afeccionat a la música i persona implicada en el món cultural de l'època. Va ser membre fundador de l'Associació i formà part de la junta com a vocal. Va ser el president del Club Mataronés de Velocípedos, fet que propicià la celebració de la vetllada de l'Associació el

1893 en el local d'aquell club. De la mateixa manera, el 1889, quan l'Ajuntament de Mataró el nomenà membre de la junta per a les festes de les Santes d'aquell any, degué intervenir perquè s'acceptés incloure en el programa l'exposició de l'Associació i es concedís una subvenció. La seva afecció a la música el portà a actuar en les vetllades musicals de l'Associació. El 1894 va fundar, junt amb altres personatges, el primer diari no setmanal de Mataró: "El noticiero Mataronés", del qual va ser el director.

JOSEP VINARDELL I ROVIRA:

Va néixer a Mataró el 1851. Era pintor i dibuixant i en va ser professor a l'Escola d'Arts i Oficis, als escolapis i a Valldemia. Fou un personatge molt actiu en el món cultural de l'època. Així, va ser un dels impulsors de l'Escola d'Arts i Oficis i de la Biblioteca PúblicaMunicipal. El 1888 l'encarregaren de restaurar les pintures d'en Viladomat a Santa Maria. Col.laborà en diferents obres artístiques junt amb l'Emili Cabanyes. Des de la seva fundació va estar molt relacionat amb l'Associació Artístich Arqueològica Mataronesa sense formar part, però, de la junta directiva. El 1892 es feia soci de l'Asociación Artístico Arqueológica Barcelonesa. El 1893 va publicar alguns dels seus dibuixos a la revista "La Ilustració Catalana". El 1894, en crear-se el Museu Municipal, és nomenat director i conservador del Museu. Va morir el 1918.

NOTES:

(1) Anònim: Apuntes biogràficos del malogrado Rdo. P. Gabriel Cardona. Sala de la Asunción. Mataró, 1898.

(2) Informació facilitada per Francesc Costa i Oller.

(3) La Veu del Montserrat, Any XI, núm 50 (dissabte 15 desembre), Vic, 1888. Pàg. 398.

(4) Personatges relacionats amb l'inici de Valldemia, volum propietat e Lluís Gallifa i Plana.

LA RECUPERACIÓ DE LA BASÍLICA DE RIPOLL ABANS DEL NAIXEMENT DE L'ASSOCIACIÓ.

Per
Jaume Vellvehí i Altimira.

Després de la grandesa cultural de la seva existència en els Temps Mitjos, el monestir de Santa Maria de Ripoll va entrar en una progressiva decadència, culturalment com tot el país, fruit dels avatars de la història. Si el 1690, durant l'ocupació de la vil.la pels francesos, es volaren les muralles i alguns edificis del cenobi, gairebé un segle després, el 1794, els mateixos francesos robaren el monestir i saquejaren la sepultura del comte Ramon Berenguer III. Però és en el segle XIX que la decadència arriba al seu punt més àlgid. Així, amb l'exclaustració del 1835, els miquelets revoltats saquejaren novament el monestir, cremaren l'església, els arxius i altres dependències monàstiques i mataren els monjos que encara hi havia. A partir d'aquest episodi, la degradació s'accentuà ensorrant-se part del claustre i, el 1856, enrunant-se la torre del palau abacial, la coberta i la part superior de l'edifici.

Però si bé el segle XIX marca la màxima degradació del conjunt monàstic de Ripoll, també en resulta l'inici de la seva ressurrecció. Un recobrament que cal emmarcar en el context de la recuperació cultural i de la consciència nacional derivat de la Renaixença.

Amb la publicació de "La Pàtria" de Bonaventura Carles Aribau el 1833, es desvetllava, primer, una literatura somorta en llengua catalana i, després, una consciència nacional que abocaria, a partir de la Restauració, als escriptors i als intel.lectuals a explicitar un catalanisme que ja no es presentava només lligat a un moviment literari sinó també polític. I és en aquesta confluència del catalanisme cultural i polític que la restauració de la basílica de Santa Maria de Ripoll esdevé símbol de la recuperació nacional en tractar-se del "bressol de Catalunya". Això és ben clar des del primer moment, quan es fa la crida a la participació en les obres de restauració convocant a tota la "Nació Catalana", fins al darrer quan, en les celebracions del 1893 durant la processó amb les restes dels comtes, resulta significatiu que l'urna amb les despulles de Ramon Berenguer el Gran és portada per la Lliga de Catalunya i la de Guifré el Pilós per la Unió Catalanista.

Es recupera la història i la cultura per a un projecte polític de redreçament nacional. Només cal recordar les paraules del bisbe de Vic Josep Murgades en la convocatòria a les festes de la consagració de la basílica restaurada del 1893:

"Y á tots los habitans del noble Principat de Catalunya, d'aquesta terra plena de llealtat, com deya'l gran rey En Pere, á tots los cridém y convidém per aquella diada que voldriam fos un bon principi y auguri de la verdadera restauració de la nostra patria, d'aquesta terra tan amada del nostre cor, que voldríam veure próspera, honrada y verament lliure, ab aquella santa y antigua llibertat que vingué á darnos Jesucrist Salvador nostre. (...)

Prou hauríam volgut, y de cor desitjavam, que aquesta restauració hagués estat com l'arch de triomf que Catalunya aixecava pera celebrar la seva regeneració; com lo temple de Ripoll, en 888, fou lo primer arch de triomf de la Catalunya llibertada del jou mussulmà; però ja que no es avuy, travallém perque sía demá, y acudim tots a la cita pera inspirar-nos y veure cóm podríam lograrla, á gloria de Dèu y be de la Patria." (1)

La consagració de la Basílica fou el fruit final d'una tasca que havia implicat gent de tots colors i tendències del país i que s'havia iniciat trenta dos anys abans. Un any després de què s'iniciessin les primeres gestions per a la restauració de Ripoll per part de la Comissió de Monuments de la Provincia de Girona, el 1862, la Reial Acadèmia de Belles Arts de Barcelona va crear una Comissió per a la Restauració i Conservació de Ripoll juntament amb la Real Académia de San Fernando de Madrid. En aquesta comissió, on hi havien personatges de la talla de Manel Milà i Fontanals o Elies Rogent, ben aviat hi entrà a formar part el mataroní Terenci Thos i Codina.

El 1867 Josep Maria Pellicer i Pagès comença, també, les seves activitats en pro del monestir editant el diari "El Ripollés" i, poc després, és anomenat delegat per a la conservació del monestir per la Real Academia de San Fernando de Madrid. D'aquesta manera els dos mataronins es troben en la Comissió i, cadascú en el seu camp, participaran en les tasques per a la recuperació de la Basílica. Terenci Thos, a banda de la seva activitat com a membre de la Comissió de Barcelona, escrivia poemes en el diari vigatà "La veu del Montserrat" on escrigué una composició dedicada a la recuperació de Ripoll i, més tard, uns versos de la tornada d'aquell poema serviren per il.lustrar la bandera que l'Associació Artístich Arqueològica Mataronesa oferí a la Basílica restaurada.

Amb tot, però, serà l'historiador Josep M. Pellicer qui tindrà un paper més destacat en la recuperació de Santa Maria de Ripoll. Un paper

Santa Maria de Ripoll en runes, segons una aquarel la del pintor Soler i Rovirosa l'any 1881.

que va ser realment decissiu tal com recull la premsa de l'època fent-se ressò de les paraules del bisbe Murgades, dirigides a en Pellicer, en el moment d'iniciar-se les obres de restauració:

"A usted se debe, sin disputa, que el monasterio de Ripoll no sea ya un montón de ruinas, de imposible donación." (2)

La seva activitat científica en els camps de la història i l'arqueologia es centra durant aquests anys en el monestir de Ripoll.

El 1860 Pellicer va dibuixar en aquarel.la el mosaic romànic que hi havia hagut al presbiteri de la Basílica. Jaume Villanueva ja havia donat

notícia de l'existència del mosaic entre 1806-1807, però els successius enrunaments i obres de restauració al llarg del segle van fer que s'anés degradant a marxes forçades. Josep M. Pellicer va aixecar la runa de la zona del presbiteri i encara va poder veure bona part del mosaic i el va dibuixar. A més, va insistir constantment perquè es recuperés i conservés, però amb l'inici de la restauració de la Basílica el 1886, durant les obres de desenrunament de l'edifici, el mosaic acabà de malmetre's. Fins i tot l'excavació que feu l'Elies Rogent sota el presbiteri per localitzar la cripta i extreure un sarcòfag que es trobà sota el mosaic acabaren per perdre'l, fins el punt que es decidí substituir el mosaic per un de nova construcció.

Així doncs, gràcies al dibuix d'en Pellicer avui sabem com era aquell mosaic del segle XII, malgrat que tot sembla indicar que l'historiador, en certs moments, va recrear-se en el dibuix afegint algunes solucions certament fantasioses. Actualment encara es conserven alguns fragments del mosaic romànic en el Museu-Arxíu Folclòric Parroquial de Ripoll.

El 1872, Pellicer va publicar el seu primer treball sobre el monestir: "El monasterio de Ripoll"; una obra que ampliaria, dos anys després amb un nou treball "Santa Maria de Ripoll". Finalment, el 1878, surt a la llum una nova obra ampliada i completada, que de fet és la fusió de les dues anteriors, "Santa Maria del monasterio de Ripoll".

El dilluns 8 de febrer de 1886, en el Saló de Sessions de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Barcelona, es va reunir la Junta de Barcelona per a la Restauració de Ripoll per tal de fer una crida a tota la ciutat i a tot el país per a comprometre'ls en la restauració. L'acte solemne va reunir prohoms de la cultura i l'alta burgesia barcelonina i de la noblesa catalana, a més de representants de nombroses entitats, que s'hi aplegaren per escoltar els discursos de l'Elies Rogent, que intervingué com a arquitecte autor del projecte i que va presentar el projecte definitiu; mossen Cinto Verdaguer, com a poeta i que va glossar el monestir com a bressol de Catalunya; i, evidentment, Josep M. Pellicer com a historiador. En el seu discurs, força extens, va exposar la història del cenobi de forma brillant i fou molt aplaudit. La premsa de l'època se'n va fer ressò fins i tot publicant-li el discurs en capítols, i el cronista de "La veu del Montserrat" va narrar la intervenció del mataroní en aquests termes:

> *"No cal dir com tractà lo Sr. Pellicer lo assumpto al qual ha consagrat se pot dir la sua existència, puix ningú com ell coneix la història, com diriam íntima, de aquellas veneradas ruinas. Una salva de aplausos coronà la lectura del senyor Pellicer..." (3)*

A partir d'aquesta Sessió es crearen Juntes Locals per a la Restauració arreu de Catalunya i tant Terenci Thos com Josep M. Pellicer prosseguiren les seves activitats individuals en pro del monestir. La seva implicació en el projecte i en el món cultural de l'època els va dur el 1888 a crear l'Associació Artístich Arqueològic Mataronesa que, lògicament, tindria entre els seus objectius la participació en la restauració de Ripoll erigint-se, molt probablement, com a Junta local de Mataró per a la Restauració de Ripoll.

NOTES:

(1) "Boletin de la Asociación Artistico Arqueologica Barcelonesa", Any III, març 1893, núm. 3, pàg. 396. Barcelona, 1893.

(2) "El Noticiero mataronés", núm. 55, dimarts 15 setembre 1894. Mataró, 1894.

(3) "La veu del Montserrat", Any IX, 13 febrer 1886, pàg. 55-56. Vic, 1886.

L'ASSOCIACIÓ ARTÍSTICH ARQUEOLÒGICA MATARONESA

Per
Lluïsa Layret i Ferrer
Núria Raurich i Bruguera

UN PRECEDENT: L'ASOCIACIÓN ARTISTICO ARQUEOLÓGICA BARCELONESA.

El 1877 es fundà a Barcelona l'Asociación Artístico Arqueológica Barcelonesa. Els seus objectius eren, tal com s'exposa en els seus Estatuts, "reunir, conservar y exponer objetos de valor artístico y arqueológico". Això comportà la creació d'un Museu Artístic-Arqueològic i l'organització d'exposicions d'objectes artístics i de troballes arqueològiques.

L'associació tenia tres tipus de socis: honoraris, numeraris i corresponsals. Entre els socis honoraris hi havia representada la Barcelona oficial: el Capità General de Catalunya, el Governador Civil de Barcelona, la Diputació Provincial, l'ajuntament de Barcelona, el bisbe de la Diòcesi... Entre els socis residents numeraris s'hi trobaven elements de la burgesia i l'aristocràcia barcelonina. Entre els corresponsals d'arreu de Catalunya destacaren mossèn Gudiol, conservador del Museu Arqueològic Episcopal de Vic; Francesc Montsalvatge, historiador de Girona; el Pare Fidel Fita i mossèn Antoni Maria Alcover de Palma de Mallorca. També hi havia corresponsals a Espanya, Catalunya Nord i Europa.

El "Boletín de l'Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa" s'edità des del 1891 fins al 1896 mensualment. A partir de l'Octubre del 1896 va passar a ser la "Revista de la Asociación Artístico Arqueológica Barcelonesa" amb caràcter trimestral.

L'Associació barcelonina fou el precedent de la creada més tard a Mataró. Els lligams entre ambdues són clars: l'advocat i escriptor Terenci Thos i Josep M. Pellicer, membres fundadors de l'Associació mataronina, foren admesos a l'Associació de Barcelona com a socis corresponsals el 1877. Més tard, el 1892 n'entraren a formar part Josep Puig i Cadafalch, Josep Vinardell, Emili Cabanyes i Josep Manen, tots ells també col.laboradors de l'Associació mataronina.

L'Associació de Barcelona fou la que inspirà els objectius de l'Associació mataronina. Ho veiem concretat en la idea de crear un Museu d'Arqueologia i Art a la nostra ciutat i en les exposicions d'objectes artístics

i arqueològics que es realitzaren a Mataró. Un tret que diferencià les dues associacions fou la llengua utilitzada en els seus escrits i publicacions: mentre que l'Associació barcelonina usava l'espanyol, l'Associació de Mataró faria servir sempre el català.

CREACIÓ DE L'ASSOCIACIÓ A MATARÓ.

"Pera'l conreu del art, fa encare no un any, nasqué la Associació artistich-arqueològica mataronesa, responent a aquexa veu que ressona fa temps per tot Catalunya, cridant á tothom á regirar lo antich, cercant les belleses atresorades per les generacions del avior y sadollantse en les fonts ahont begueren nostres passats, engendrar un nou art, expressió d'uns sentiments renascuts y d'una patria ressucitada." (1)

El dia 29 de desembre de l'any 1888 l'Associació Artístich Arqueològic Mataronesa va quedar constituïda a Mataró, probablement, gràcies als neguits culturals de gent com Terenci Thos i Codina i Josep Maria Pellicer. Entre els acords inicials que s'establiren hi destacà la utilització de la llengua catalana en tots els actes i documents de l'Entitat, la voluntat de crear un Museu d'Arqueologia i Art de la comarca i la celebració d'una important exposició artística-arqueológica durant els dies de la Festa de les Santes. En el projecte s'hi implicaren una bana part del món intel.lectual mataroní, tal com queda reflexat en la constitució de la seva primera Junta Directiva: Terenci Thos fou el president, el prestigiós escolapi Gabriel Cardona el sots-president, l'arquitecte municipal Emili Cabanyes el tresorer, Josep Maria Pellicer fou nomenat conservador del Museu, Josep Manen ocupà el càrrec de scretari, i com a vocals trobarem el jove arquitecte Josep Puig i Cadafalch, l'enginyer industrial i director de l'Escola d'Arts i Oficis Antoni Ferrer i Arman, mossèn Gaspar Collet, professor de música de l'Escola d'Arts i Oficis i el professor i músic Antoni Viada i Viladesau.

Al voltant de la Junta Directiva i, probablement com a socis, trobem també noms com el del poeta Claudi Planas, el rapsode Frederic Fonrodona, els afeccionats a la música i cantors Manuel de Bofarull, Pere Jofre, Josep M. Boter, Joaquim Artiz i el pintor i professor de dibuix Josep Vinardell.

Si observem la composició de l'Entitat i del seu entorn més proper, ens adonem que hi havien tres tendències clares: la dels músics, la dels literats i la de la història l'art i l'arqueologia. Per això, la majoria de les activitats realitzades per l'Associació es basaren en aquests tres vessants: música, història i art i literatura.

El grup tenia un concepte globalitzador de la cultura entenent-la com un tot. Però aquest "tot" tenia una finalitat: el redreçament nacional. El mateix Thos i Codina va descriure-ho explícitament en el discurs que va pronunciar en la Sessió inaugural de l'Associació el 3 de gener de 1889:

> *"... institucions qué, com la nostra, que en aquexa diada solemnialment inaugurám, conrehuant les ciencies històriques y les arts en ses variades manifestacions, tenen per principal fi enaltir lo concepte de la patria, inflamar l'amor de tots los cors envers ella, revestint-la y mostrant-la als ulls y als enteniments de tots, propis y estranys, ab ses naturals e històriques belleses y ab l'estudi de son passat y'l conexement de son present prepararli un millor y mes ample esdevenir..." (2)*

La vetllada inaugural es celebrà a la Sala d'espectadors del teatre Clavé, on hi assistiren diverses personalitats del món intel.lectual de l'època. Després de la llegida de l'Acta de Constitució de la Societat, el seu president, Terenci Thos i Codina, féu el ja citat discurs inaugural, que fou publicat íntegrament al "Semanario de Mataró" dels dies 12,19, 26 de gener i 2 de febrer del mateix any. En aquest discurs, d'un caràcter marcadament catalanista, es feia una crida al renaixement de Mataró a través del record i l'estudi del seu passat:

> *"La ciutat que fa segles està asseguda a les vores del Mediterà, de la blavenca i ressolada mar de la civilisació hont s'enmiralla (..., la ciutat tres voltes renaxenta, que sota d'eix cel lluhent y blau, texit de raig d'or i de cefir, ha vist passar ibers y celtes, grechs y fenicis, romans y cartaginesos, goths i alarbs, tots los quals li han dexat vida y forses, glories y reliquies, ¿pot ni deu viure Mataró menysprear lo seu passat? (...) ¿pot ni deu viure Mataró divorciada de tota Catalunya y de tot lo gran mohiment de renaxensa que s'opera en tota la nostra gloriosa terra catalana?" (3).*

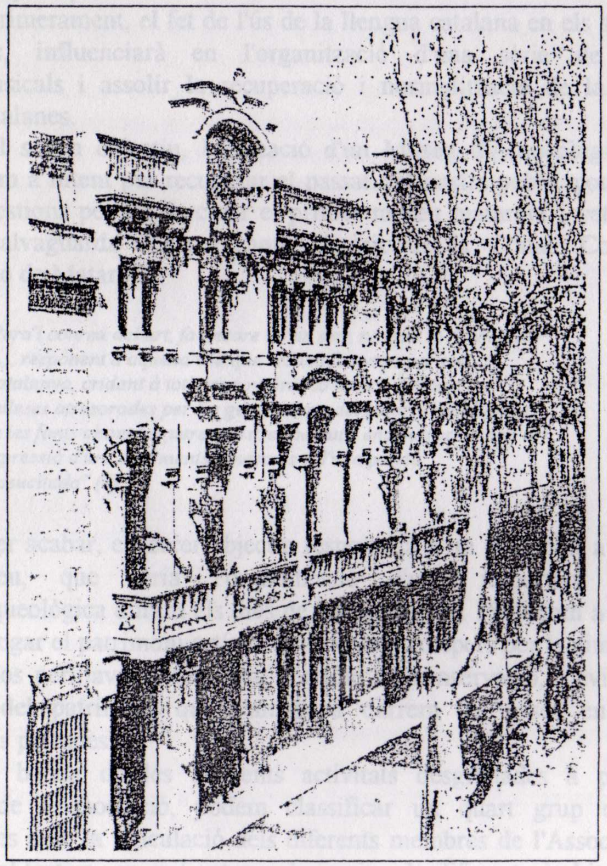
En aquesta vetllada inaugural hi hagué també una part musical a càrrec de Lluís Viada, antoni Viada i Viladesau, Manel Bofarull i Pere Jofre, que executaren una sèrie de peces escollides per violí, armònium i piano sota la direcció de l'aleshores mestre municipal de música Gaspar Collet. Josep M. Boter i joaquim Artiz es feren càrrec de la part cantada oferint l' "Ave Maria " de Gounod i la cançó "Dormi pure", que fins i tot, va haver de repetir-se.

De manera intercalada es succeïren la composició poètica "Ruinas del Castell" de Claudi Planas, un "Estudi sobre los finestrals de Mataró" de

Segell de l'Associació Artístich Arqueològica Mataronesa.

Façana del teatre Clavé.

Josep Puig i Cadafalch i la lectura cèl.lebre "Oda a Mataró d'Artur Masriera, a càrrec de Frederic Fonrodona.

L'historiador Josep M. Pellicer va tancar la vetllada amb un discurs de gràcies enaltint les finalitats de l'Associació i demanant el recolzament de la mateixa per part de tots els mataronins.

NOTES:

(1) Semanario de Mataró, Any VII, núm 34 (17 d'agost). Mataró 1889, pàg. 2 i 3.

(2) Semanario de Mataró, Any VII, núm 2 (12 gener). Mataró 1889, pàgs. 2 i 3.

(3) Semanario de Mataró, Any VII, núm 5 (2 febrer). Mataró 1889, pàgs. 2-4.

LES ACTIVITATS DE L'ASSOCIACIÓ ARTÍSTIC ARQUEOLÒGICA MATARONESA

Per
Joaquím Graupera i Graupera

INTRODUCCIÓ

En l'acta fundacional de l'Associació, a finals del 1888, trobem ja explícits els objectius del grup, que definiran els principals trets i característiques que tindran les diferents activitats.

Primerament, el fet de l'ús de la llengua catalana en els seus actes i documents, influenciarà en l'organització d'una sèrie de vetllades literari-musicals i assolir la recuperació i normalització de la llengua i música catalanes.

El segon objectiu, la creació d'un Museu d'Arqueologia i Art a Mataró com a intent per recuperar el passat del nostre poble, portarà a una sèrie de gestions per tal de crear el primer museu mataroní i vetllar per la correcta salvaguarda del patrimoni històric de la Ciutat. Com diu el "Semanario de Mataró":

> *"Pera'l conreu del art, fa encare no un any, nasqué la Associació (...), responent á aquexa veu que resona fa temps per tot Catalunya, cridant á tothom á regirar lo antich, cercant les belleses atresorades per les generacions del avior y sadollantse en les fonts ahont begueren nostres passats, engendrar un nou art, expressió d'uns sentiments renascuts y d'una patria ressucitada" (0).*

Per acabar, el tercer objectiu respondria a un pas previ a la creació del Museu, que seria l'organització d'una important exposició artístic-arqueològica durant els dies de les Santes del 1889 com a formalitat per a catalogar el patrimoni artístic i arqueològic dispers per la ciutat, que en alguns casos perillava el seu estat correcte de conservació, i evidenciar el potencial del patrimoni que s'amagava darrera les cases en diferents col.leccions privades.

A banda de les diferents activitats desgranades a partir dels objectius de l'Associació, podem classificar un quart grup d'activitats relacionades amb la vinculació dels diferents membres de l'Associació amb la tasca, col.lectiva, en què estan submergits els diferents àmbits culturals

catalans d'aquesta època: la recuperació del monestir de Santa Maria de Ripoll com a bressol de la cultura catalana. Dins aquest grup d'activitats es celebrarà la "filibrejada" i l'oferiment d'una bandera que serà penjada en la volta de la nau de Ripoll el dia de la seva consagració el 1893.

A nivell cronològic podríem identificar, al llarg de la vida de l'Associació, uns periodes de màxima activitat (1889 i 1893) i uns periodes d'activitat mínima en què, per diferents motius, l'Associació romandrà poc activa.

El primer període de poca activitat, entre 1890 i 1892, el podríem explicar per les diferents ocupacions de J.M. Pellicer, Terenci Thos i Codina i Josep Puig i Cadafalch vers la recuperació del Monestir de Ripoll i diferents feines i activitats personals.

Després del 1893, l'Associació entra en el mutisme, doncs no es registren activitats públiques com les esmentades anteriorment. Les raons d'aquest silenci podrien ser, principalment, el fet d'haver assolit els principals objectius inicials: el Museu ja estarà en funcionament des del 1894 i vetllaran pel seu correcte funcionament els membres de l'Associació, en concret Josep Vinardell que en serà el conservador.

I també l'ocupació dels seus integrants en afers als quals havien de dedicar més esforç: com Terenci Thos i Codina que esdevé President de la Caixa d'Estalvis Laietana, entre 1898 i el moment de la seva mort per l'abril del 1903; o en Puig i Cadafalch que és nomenat arquitecte municipal i centra després la seva feina a Barcelona; o bé la mort d'alguns membres de la Junta Directiva com l'escolapi Gabriel Cardona el 13 de desembre de 1897, Antoni Ferrer Arman el 1899 i Gaspar Collet el 1907.

LES VETLLADES LITERÀRIES MUSICALS

Com hem vist, un dels objectius de l'Associació és la recuperació de la llengua i la cultura catalanes. Per tal d'acomplir aquest objectiu, es van organitzar al llarg de la història del Grup dues vetllades en diferents locals de la ciutat, on s'interpretaren peces musicals i es van recitar poemes en llengua catalana.

La primera vetllada va tenir lloc al teatre Euterpe, el dissabte 27 d'abril del 1889, amb la finalitat de recollir diners percol.laborar en la restauració de Ripoll; la segona, el 28 de juny del 1893, es va celebrar al local del "Club Mataronés de Velocipedistas" per tal de festejar l'acomiadament de la bandera que l'Associació va regalar a Ripoll.

-La vetllada a L'Euterpe (27 d'abril de 1889)

Aquesta vetllada va començar a organitzar-se i a preparar-se des de la fundació de l'Associació, el gener del 1889, sota la coordinació i direcció del vocal de l'Associació Mn. Gaspar Collet i Gurgui.

Per aquest esdeveniment, des del gener del 1889 (1), Mn. Gaspar Collet va preparar un cor, que s'anomenà "L'Orfeó de l'Associació Artístich Arqueològica", format per molts mataronins.

Aquesta activitat anava lligada a l'obtenció de recursos econòmics per tal de col.laborar en el finançament de les obres de restauració del monestir de Ripoll.

El 20 d'abril, els detalls organitzatius de la Vetllada, segons el "Semanario de Mataró" (2), ja eren a punt. A part de l'actuació de l'Orfeó de l'Associació, el setmanari informa de l'actuació de Lluís Viada i un sextet de músics dirigits pel sr. Martí:

> *"...así como tambien un doble terceto instrumental por otras personas; y gran número de profesores músicos y todos los demás elementos filarmónicos de Mataró, que componen la mentada seccion filarmónica de la Sociedad." (2).*

Sembla ser que la vetllada no s'estava preparant només amb una part musical sinó que, també, es recitarien poesies per part de gent de Mataró i gent vinguda de fora.

El setmanari col.labora en difondre la importància de l'acte:

> *"...hacen esperar que la velada en proyecto llamará la atencion y satisfará á las personas que se interesan por el buen gusto en Mataró."(2)*

L'activitat es va fer a l'Euterpe, l'actual Pista de la Unió de Cooperadors.

> *"En vista de lo bonacible de la estacion, el acto tendrá lugar en el espacioso Teatro del Euterpe, que estará convenientemente cerrado i adornado." (2)*

Sembla ser que els diferents ajornaments de l'acte des del gener fins l'abril es van donar

> *"...á causa de las dificultades que ha habido que resolver para aunar distintos i diversos elementos que desde hoy ha logrado reunir la repetida Associacion (...), por lo cual merece plácemes*

su presidente Sr. Thós, la junta directiva y todos los señores socios de la misma." (2)

Per promoure l'assistència a la festa es va crear una comissió de joves composta per Salvador Cuadrada, Francesc Fonrodona, Manuel Soucheyron i Llorenç de Xammar.

La vetllada es va celebrar el dissabte 27 d'abril s'aconseguí omplir tota la platea i les llotges. El públic que hi assistí era el protagonista de la burgesia industrial mataronina i les personalitats capdavanteres del món cultural de la ciutat del moment.

En entrar, una comissió d'obsequis integrada per joves repartia el programa als senyors assistents i un ram de flors a les senyores. Van presidir l'acte les següents personalitats, Thós i Codina, el sr. Wilson, enviat del bisbe de Vic, el Jutge del Partit Judicial de Mataró, el comandant militar Sr. Taugis i el pare Cardona, escolapi i vocal de la Junta Directiva.

El setmanari de Mataró descriu l'ornamentació de la sala:

"El teatro estaba adornado sóbriamente y aumentada la iluminacion con arañas, que no bastaban, sin embargo, á alumbrar como lo requiere aquel espacioso local." (4)

La Vetllada va tenir el programa següent:

Iª PART

1.- Interpretació d'una simfonia de Ribera sobre motius populars catalans, a càrrec de l'orquestra dirigida per Mn. Gaspar Collet.
2.- Discurs de J.M. Pellicer i Pagés sobre el significat i la importància nacional de Santa Maria de Ripoll.
3.- Presentació de l'Orfeó de l'Associació Artística Arqueològica cantant el cor i pregària dels mariners de l'òpera "L'africana" amb un acompanyament de piano i harmònium.
4.- Lectura pel jove poeta mataroní Claudi Planes, de la poesia "¡Visca Catalunya!".
5.- Interpretació per un sextet dirigit per Joan Martí, de la 4ª escena, 2ª acte, de "Lohengrin" de Wagner.
6.- Lectura per Frederic Fonrodona d'una poesia alusiva a l'acte escrita pel poeta mataroní Joaquim Cabot i Rovira.
7.- Interpretació de la gran "Fantasia" de Beethoven al piano per Lluís Viada, acompanyat per l'harmònium, orquestra i cor, sota la direcció de Gaspar Collet.

IIªPART

1.- Interpretació d'una simfonia del mestre Ribera sobre motius populars catalans.

2.- Lectura d'una poesia referent al Codi Civil pel seu autor Narcís Verdaguer, cosí de Mn. Cinto Verdaguer.
3.- Interpretació d'una composició coral, a càrrec de Joaquim Artiz i el cor de la "Innovació", dels autors alemanys Vogler i Dörmer.
4.- Lectura per Narcís Verdaguer del Cant onzè del "Canigó" de mossen Cinto.
5.- Interpretació de la marxa nupcial "Somernachstraum" de Mendelsohn, executada al piano a quatre mans, dos violins i un violoncel.
6.- Lectura pel president de l'Associació Terenci Thos i Codina d'una poesia catalanista.
7.- Interpretació de Lluís Viada, acompanyat d'un harmònium, del "Concert per piano" de Mendelsohn.
8.- Discurs d'agraïment per Josep Puig i Cadafalch vocal de l'Entitat.
9.- Cantada de l'"Himne patriòtich" de Saldoni per part de l'orfeó de l'Associació.

D'aquest programa, el "Semanario de Mataró" destaca l'aportació organitzadora de Mn. Garpar Collet, de qui diu:

"...á quien pertenece sin duda una parte principal de los honores de la fiesta, por haber sabido desarrollar con su constancia, su trabajo y su talento musical los elementos filarmónicos con que cuenta Mataró, y haber colocado á los nuestros músicos á la altura que les corresponde, los cuales se han hecho acreedores á la gratitud, por haber prestado gratuïtamente su concurso, demostrando á la vez en la fiesta que saben interpretar buena música."(4)

L'autor de la crònica del Setmanari critica però l'actuació de l'orfeó de l'Associació, doncs

"...se resintió, á nuestro imparcial juicio, de falta de ajuste completo en las entradas, á causa de la algarabía y confusa colocacion de tan numerosos cantantes en la escena que apénas podia contenerles con desahogo para que todos pudieran ver la batuta."(4)

Malgrat tot però, la festa va ser un èxit si tenim en compte els aplaudiments de la gent que van obligar a repetir varies peces musicals.

L'acte tenia l'intenció, a més de recaptar fons per Ripoll, de recuperar en actes públics la llengua, la literatura i la música catalana. El "Semanario..." comenta:

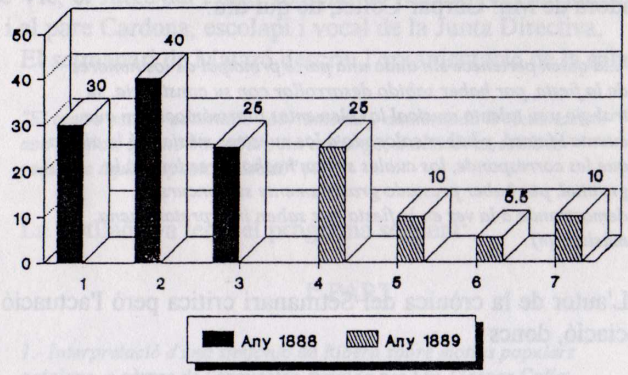
"La fiesta resultó catalanista por sus cuatro costados, siendo catalanas la poesías y discursos que se leyeron, catalana la letra de lo que se cantó, original del Sr.LLanas en dos composiciones que se cantaron, y redactadas en catalan las invitaciones y programas, palpitando un decidido afecto hacia nuestra venerada

tierra, como si se tuviera á la sazon presente el agravio que recientemente se nos ha hecho con el Nuevo código civil. "(4)

L'acte va acabar a dos quarts d'una de la nit amb gran èxit i la gent demanava que es repetís l'acte properament.

A nivell econòmic, (veure quadre adjunt) podem observar que Mataró, dins el conjunt del Maresme, és qui va recaptar més per a Ripoll, però la quantitat recaptada si la comparem amb Vic, es menor. Cal tenir però en compte que Vic, seu del Dr. Morgades, era la impulsora capdavantera de la restauració de Ripoll.

Ajut econòmic a Ripoll
Comarca del Maresme

Dades: Vellvehí-Llovet Gràfic:Graupera

Codis: 1.- Ajuntament d'Arenys de Munt; 2.- Ajuntament de Caldetes; 3.- Ajuntament de Sant Vicenç de Montalt; 4.- Francesc A.Ventura (Rector de Sant Vicenç de Montalt); 5.- Jaume Arús (Notari de Vilassar); 6.- Manuel Forcada (Prevere i vicari de Sant Joan de Vilassar); 7.- Ramon Garriga (Prevere de Sant Joan de Vilassar)

- La vetllada per acomiadarla bandera de Ripoll (28 de juny de 1893)

L'organització d'aquesta segona vetllada literari musical, té com a element motivador de l'acte, al igual que la primera, l'ajut i la participació dels mataronins en la restauració del monestir de Ripoll. Abans hem vist que, a part de la col.laboració d'alguns dels protagonistes de l'Associació a nivell individual, van organitzar la primera vetllada per ajudar a la recuperació del monestir. Aquesta segona vetllada tindrà un motiu igualment lligat a la recuperació del cenobi de Ripoll, però amb un caire diferent, que

serà el comiat de la bandera que va regalar l'Associació al monestir de Ripoll per ser penjada en la part central de la nau del temple.

1. La bandera

La Junta directiva de l'Associació va acordar l'enviament d'un estendard que ornés la nau de Santa Maria de Ripoll. Segons el "Semanario de Mataró", sembla que la idea de la confecció de la bandera va ser de Mn. Collell, que va suggerir a la Junta de

"...convertir el òbolo de esa sociedad para la reconstrucción del templo de Santa Maria de Ripoll en una bandera votiva que diera gallarda muestra de los sentimientos religiosos de nuestros conciudadanos, constantemente suspendida en la bòveda de la majestuosa nave central de la gran Basílica ripollense." (5)

Aquesta idea, però, va haver de ser consultada amb el bisbe Morgades, impulsor de la restauració de Ripoll. L'Associació, en data de 24 de juny del 1893, li va enviar una carta que deia:

"Ecm. é Illm. Sr.

L'Associació artistich-arqueológica mataronesa ja fa temps prengué l'acort de fer presentalla á nostra Dona Santa Maria de Ripoll d'una bandera sots la advocació de Sant Jordi y Santa Maria, pera que en tots temps, si cal, tingan á má los catalans una senyera que 'ls guihe en les lluytes per Deu y per la Patria.

En compliment de tal acort, tenim, donchs, l'honor de oferir á vostra Excel.lencia Ilustrissima la demunt dita bandera votiva, demanantli se servesca acceptar l'oferiment y presentada, com ab l'ajuda de Deu la presentarém en son dia, tinga á be admétrela y disposar sia penjada en les sagrades voltes de la gran Basílica de Santa Maria de Ripoll com flamejant tribut dels nostres cors á la Sobirana de cels y terra, Regina de Catalunya, testimoni d'adhesió al benemérit Prelat restaurador, y en penyora y perpetual recordansa dels sentiments de fé y patriotsime de la catalanesca Associació que'n fa l'ofrena.

Deu guart á V.E.I. molts anys.
Mataró, 24 de juny del 1893.
Lo President Tarenci Thos i Codina
Lo secretari Joseph Manén "

A aquesta comunicació el Bisbe de Vic, Dr. Morgades, va contestar el següent:

"Obispado de Vich.

Ab profond regoneixament acavám de rebre la comunicació que en nom de "La Associació Artistich-Arqueológica Mataronesa" havém rebut firmada per Vosté, dignissim President de la mateixa: y no cal dir ab

quant agrahiment y entussiasme será rebuda la Bandera que sots l'advocació de Sant Jordi y Santa Maria ha tingut á be oferirnos pera fins tan alts y laudables com propis y dignes de sos religiosos y patrióthics sentiments; y será colocada en la Santa Basílica de Ripoll y en lo lloch que aqueixa Associació senyalará d'acort amb l'arquitecte Director de la obra de Restauració, pera perpétua memoria de la Associació que la ofereix.

Deu guarde á Vosté molts anys.
Vich, 28 de juny de 1893
Joseph, Bisbe de Vich." (6)

El diari La Renaixença ens descriu l'estendard:

"La bandera es de grans dimensions com cal pera ser penhada á la volta de la nau central de la Basílica ripollencà. D'un fris romànich penhan las quatre barras d'Aragó, tancades d'orlas romànicas també.

En lo centre s'hi destaca en una cara la imatge de Sant Jordi vestit ab loriga de cuyro recuberta d'anellas, lo cap ab lo capell cónich ab nassal y resguardantse ab l'escut normand, embestint lo drach de cap de lleó, potas y alas d'aguilot y cos de serpent que s'enrotlla formant un motin decoratiu; á l'altra cara s'hi veu una Verge romànica sentada en un silló bisantí.

Adornan los costats angels de sis alas, mentres als peus s'hi recargola un drach alat, simbol del infern.

En l'aureola que enquadra á la Verge s'hi llegeix una inscripció : Regina de Catalunya tornaunos la llibertat, estribillo d'una poesia del Mestre en gay saber D.Tarenci Thos, president de la Associació donadora.

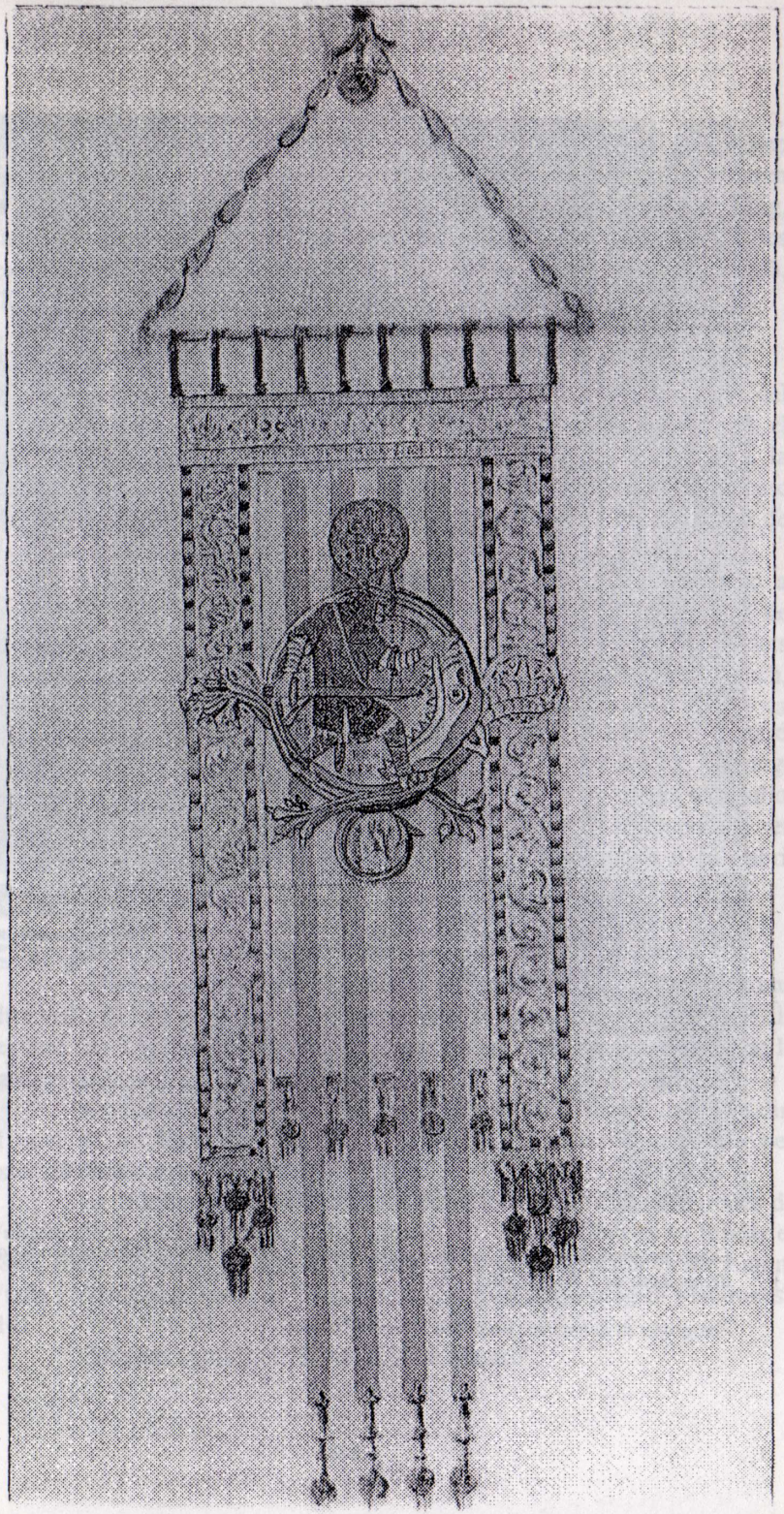
La bandera acava amb un sarrell format de medallas y bolas platejadas recordant los penjolls usats en época románica.

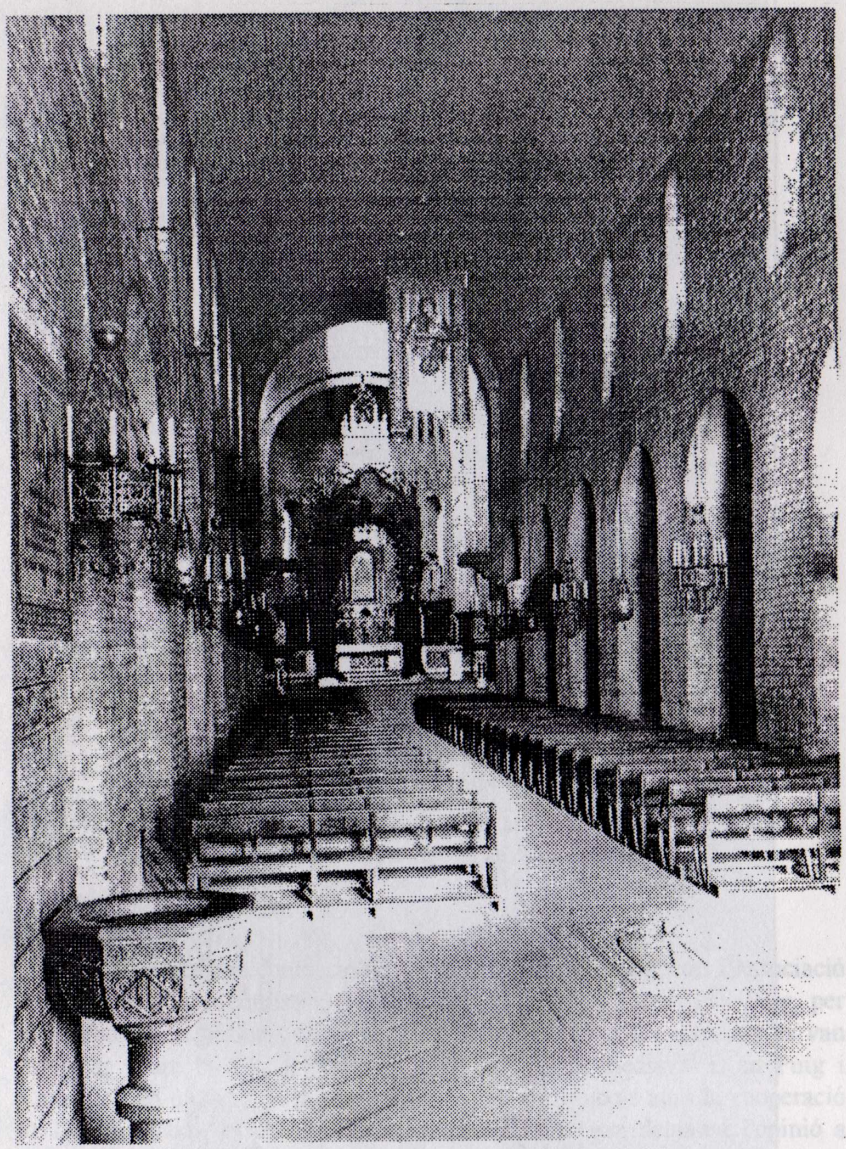
En lo fris superior s'hi llegeix la següent inscripció: en una cara: "presentalla de la Associació artístich-arqueológica de la ciutat de Mataró á Santa Maria de Ripoll"; en l'altra: any del senyor MDCCCXCIII quarta dedicació del temple en los jorns de la renaixensa de la patria."(7)

El procés de confecció de la bandera va ser el següent: l'Associació va encarregar una comissió, formada pels arquitectes Cabanyes i Puig, per tal d'efectuar el disseny de la mateixa. Aquests varen fer estudis i es van informar sobre la forma de representar en l'època medieval i, en Puig i Cadafalch en qualitat de ponent, va dibuixar un projecte amb la cooperació de l'Emili Cabanyes. Abans de començar-la, però, van demanar l'opinió a d'altres arquitectes, alguns d'ells de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, els quals van elogiar el projecte d'en Puig i Cadafalch.

Segons una carta enviada des de Ripoll a la redacció del "Semanario de Mataró":

"No representa ella menos de cuatrocientos jornales, ni un valor inferior á tres mil pesetas" (8)

Dibuix original d'en Puig i Cadafalch de la bandera de Ripoll (1893).(Arxiu particular dels descendents de J. Puig i Cadafalch).

Fotografia de la bandera penjada a la nau del temple.

En el projecte van col.laborar els pintors Enric Montcerdà, Josep Vinardell i els joves dibuixants Josep Mª Thos i Joan Cabanyes. Traballaren en la confecció del mateix les senyores de Puig, de Thos, Macià de Puig, Cabanyes de Pineda, Viada de Xammar i López (Dª Tomasa); i les senyoretes Puig, Thos, Spà, Viada, Manen, Caralt, Boter, Andreu, Gallifa, Clavell, Fontrodona, Bofarull, Pasqual, Labori i Regàs (9).

2. La cerimònia religiosa

Durant la diada de Sant Pere, el 28 de juny del 1893, a les 9 del matí, es va fer, a la Capella dels Dolors, la benedicció de l'estendard amb el qual l'Associació Artístich Arqueològica Mataronesa va contribuir a la restauració de la basílica de Ripoll. L'ofici va ser celebrat per Mn. Francesc Mas i Oliver (10). La bandera va ser exposada durant tot el dia en l'altar de la capella dels Dolors (11).

Mossèn Mas i Oliver era també col.laborador de l'Associació a causa de la seva amistat amb l'Emili Cabanyes. Nascut a Mataró el 28 de novembre del 1860, fill d'una familia humil, va mostar, ja de petit, unes dots musicals que el van portar a l'estudi de música a mans de Mn. Blanch, l'autor de la Missa de Glòria de les Santes. El 20 de novembre del 1884 va ser ordenat prevere, exercint com a beneficiat de Santa Maria de Mataró. Després va passar a ser ecònom i, en superar unes oposicions, Canonge Magistral de la Seu de Barcelona des del 8 d'octubre del 1909. El 4 de juliol del 1915, va ser ordenat Bisbe de Girona actuant com a testimonis el seu amic Emili Cabanyes i la seva muller Regina Marfà. Va morir el 16 d'abril del 1920 a Girona (12).

3. La vetllada literari Musical al "Club Mataronés de Velocípedos"

El mateix dia de Sant Pere per la nit, l'Associació va organitzar una altra vetllada literaria musical, per acomiadar la bandera que marxaria el dia següent cap a Ripoll, per tal de participar en els actes de consagració de la basílica de Santa Maria de Ripoll.

A aquesta vetllada, se li va donar el nom de "Filibrejada", és a dir, el nom de les festes que celebren els "filibres" o poetes provençals, per extensió doncs serien els poetes que escrivien en llengua catalana (13).

La "Filibrejada" es va celebrar en el local del "Club Mataronés de Velocípedos", en la plaça de Cuba número 10. Aquest Club es va fundar el 1891, sota l'iniciativa de la familia Klein. El director del Club va ser Antoni Viada i Viladessau, vocal de l'Associació Artístich Arqueològica Mataronesa (14).

Com ens explica el "Semanario de Mataró",

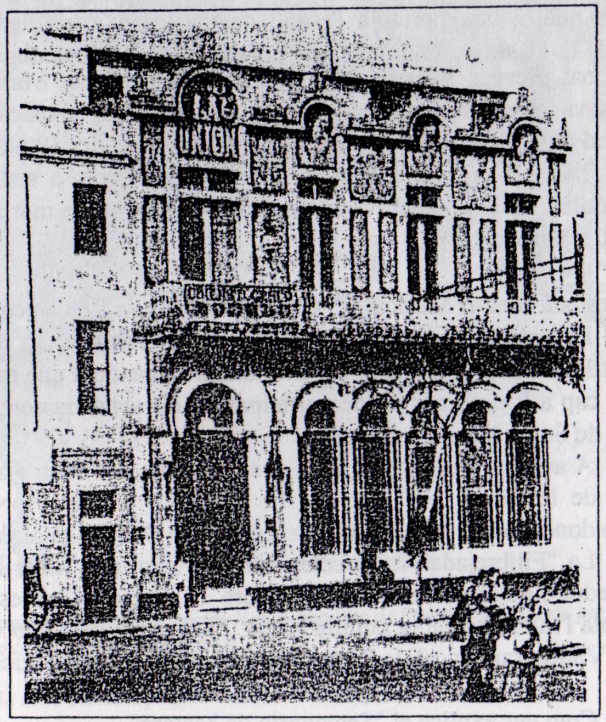
"El Salón (...) estaba hermosamente adornado, destacándose en la testera sobre un tapiz de terciopelo carmesí, el precioso estandarte (...)" (13)

El contingut de la "Filibrejada" va ser exclusivament de cants a a la terra i poesies sobre la "Patria Petita". Tarenci Thos i Codina vacomençar la vetllada amb un discurs d'apertura. Després es van llegir algunes poesies catalanes al.lusives a la festa.

Els cants populars van ser harmonitzats per Pau Alió i acompanyats per dos pianos, amb un cor de joves dirigits per Mn. Gaspar Collet. Cal distingir algunes cançons cantades a nivell solista per les senyores Teresita Esquerra, Angela Flamerich, el jove Josep Mª Boter i el nen Josep Mª de Bofarull i de Franch.

Entre mig d'aquests cants es van intercalar algunes sardanes a dos pianos. Els pianistes, als que, a més, van acompanyar els cors, eren l'Antoni Viada i en Manuel de Bofarull.

La "Filibrejada" va acabar a dos quarts d'una amb molta concurrència i amb un gran èxit.

Façana de "La Unión", plaça de Cuba, 10.

L'EXPOSICIÓ RETORSPECTIVA LOCAL DE BELLES ARTS I ARQUEOLOGIA (Les Santes, 1889)

Com hem vist en els objectius de l'Associació, hi ha la intenció d'organitzar una gran exposició sobre les obres d'art que restaven en col.leccions privades i disperses per Mataró.

A l'hora de pensar en les motivacions que varen portar a l'organització d'aquesta exposició per part dels membres de l'Associació en podem trobar vàries.

D'una banda, la celebració, un any abans, de l'Exposició Universal a Barcelona el 1888 on es van presentar un seguit d'obres d'art de propietaris mataronins, com per exemple una arqueta d'ivori i petxines esculturades del s.XVI, propietat de Miquel Matas i Salomó, o bé les 46 peces de ceràmica i les 18 armes ibèriques descobertes per Juan Rubio de la Serna (15), en la seva propietat de Cabrera i solar d'un primitiu cementiri, va portar la idea d'organitzar també a Mataró un pabelló d'aquesta mena reunint les obres d'art disperses per la Ciutat.

A més, aquest pabelló de la Reial Casa, com a Palau de Belles Arts en el marc de l'Exposició Universal del 1888, va ser organitzat per l'Asociación Artístico Arqueológica Barcelonesa, de la qual eren membres J.M. Pellicer i Terenci Thos i Codina promotors de l'Associació mataronina.

Una altra raó seria l'acompliment de l'objectiu fundacional de l'Associació de crear un museu local de belles arts, per a la qual cosa el primer pas per a l'acompliment d'aquest objectiu era reunir aquestes obres d'art.

En la sessió del 14 de març del 1889, l'Ajuntament va llegir un ofici enviat per l'Associació destinat a demanar, dins les despeses de la festa major de les Santes, una partida per subvenionar una exposició retrospectiva de belles arts i arqueologia. L'Associació promet justificar documentalment les diferents inversions i despeses. L'Ajuntament va acordar al respecte passar l'afer a la Comissió de Foment (16).

El 28 de març, en la Sessió Municipal, es va acordar que l'encarregat d'establir la quantitat de la partida municipal destinada a la subvenció de l'exposició retrospectiva, fos la Comissió especial que organitzava les Festes de les Santes (17).

La inclusió de l'Exposició dins del programa de les Santes del 1889 va ser facilitada per l'Antoni Viada i Viladesau, que era vocal de l'Associació i membre de la comissió per a l'organització de les Santes.

El 31 de maig, en la Sessió de l'Ajuntament s'acordà de subvencionar l'Exposició amb 500 ptes. a iniciativa de la Comissió de Governació (18).

En el diari "El Liberal" del 14 de juliol del 1889 apareix, per primer cop, l'anunci demanant obres per exposar als mataronins:

"ASSOCIACIó ARTiSTIC ARQUEOLòGICA MATARONESA

Acordat per la Junta general d'exa Assocació celebrar durant los dies 25 al 31 del present una Exposició local d'objectes d'art antichs en los salons de l'edifici de les Escoles Pies la que subvencionada per l'Ecm. Ajuntament ha de contribuhir á donar major lluhiment á les proximes festes de les Santes; s'invita á tots los que possehescan objectes d'art dignes d'esser expossats pera que's servescan donar nota dels mateixos al Sr. Vocal de la Directiva D. Joseph Puig y Cadafalch (Carreró 39).
Mataró 11 de juliol de 1889 - Per acort de la Junta Directiva - Lo secretari, Joseph Manen.

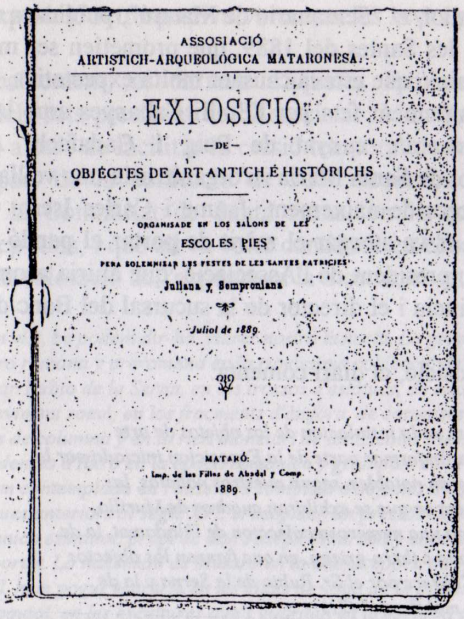
Clasificació d'objectes que poden ser exposats.

Arquitectura.- detalls y fracments de tota mena, plans y dibuixos, grabats y fotografies de monuments antichs de la comarca .-Escultura.- Pintura.- Glíptica (grabats antichs, goigs, etc.).- Mobiliari (caxes nuvials, arques, cornucopies, etc). -Tapiceria (draps de ras, etc.) .- Indumentaria (trajos, retratos antichs com á mostra dels trajos de la época).- Argenteria.-Armeria.- Heràldica.- Objectes liturgichs (ares, creus processonals, reliquiaris).- Serraleria (anelles de porta, panys, canalobres, etc).- Ceràmica y Vidrieria (anfores, lacrimatoris, tegules, rajoles de Valencia, etc.).- Numismática (monedes, medalles commemoratives).-

Sigilografia (segells parroquials, de confraries).-epigrafia (inscripcions lapidaries, etc.).- Paleografia (Pergamins, etc.).- Bibliografia (missals, llibres de chor, obres d'autors mataronesos antichs, etc.)" (19)

El dia 17 de juliol del 1889, una setmana abans d'inaugurar-se l'Exposició, va discutir-se, en la Sessió de l'Ajuntament, un ofici que havia estat enviat per l'Associació en el qual sol.liciten que els lliurin els objectes i ares romanes propietat del Municipi, per poder figurar en l'Exposició. Aquesta petició va ser denegada per la Comissió de Foment per la següent raó:

"acordose denegar lo solicitado por cuanto tratándose de objetos empotrados en las gruesas paredes de estas Casas Consistoriales, y ocupada la Brigada municipal en los preparativos para las fiestas populares, no habra tiempo material atendida lo costoso del trabajo que importará la traslación de las lápidas y reparación de los huecos que hoy ocupan." (20)

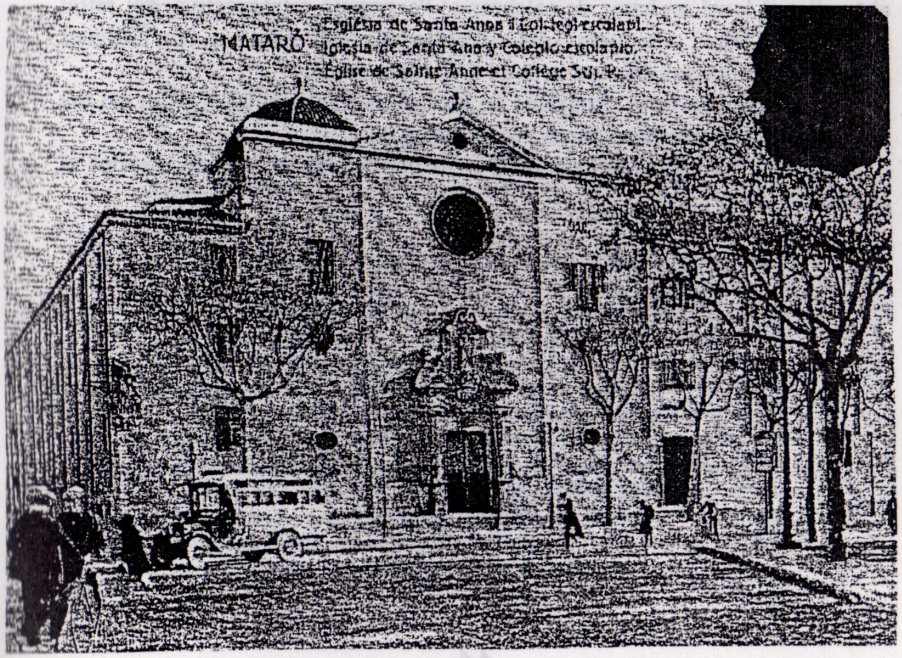

ASSOSIACIÓ
ARTISTICH-ARQUEOLÓGICA MATARONESA.

EXPOSICIO
—DE—
OBJECTES DE ART ANTICH É HISTÓRICHS

ORGANISADE EN LOS SALONS DE LES
ESCOLES PIES
PERA SOLEMNISAR LES FESTES DE LES SANTES PATRICIES
Juliana y Semproniana
Juliol de 1889

MATARÓ:
Imp. de las Filles de Abadal y Comp.
1889

Portada del catàleg de l'Expoxició retrospectiva de belles arts i arqueologia (1889). Escoles Pies de Santa Anna (Arxiu particular família Graupera).

El dia 20 de juliol, el "Semanario de Mataró", publicava una notícia referent a les festes de les Santes del 1889, que prometien ser molt lluïdes, doncs, a part de l'Exposició que estava causant molta expectativa, es beneïria la nova Capella del Sagrament feta per l'Emili Cabanyes amb la decoració pictòrica d'Enric Moncerdà, cunyat de Puig i Cadafach. A més es consagraria l'altar major de Santa Maria i s'organitzaria una vetllada musical en honor als músics, cecs de naixement, Jaume i Carles Isern. Quant a la processó de les Santes es va atorgar el mèrit de portar el pendó principal a Terenci Thos i Codina, president de l'Associació, que aniria acompanyat pel Governador de la Provincia i el director de la sucursal del Banc d'Espanya a Barcelona (21).

Quant a l'Exposició, el diari comenta:

"Está verificándose ya la instalacion de los objetos de arte antiguos que deberán formar parte de la Exposicion iniciada por la Associació (...). Serán notables, segun nuestras noticias, las secciones de pintura en que se exhibiran cuadros de Murillo, Ribera y sobre todo una numerosa coleccion de Viladomat, la de arqueologia romana é ibero-griega, en que figuran los objectos descubiertos en Cabrera por el Sr. Rubio de la Serna y la de numismática y de mobiliario" (21)

El dia 23 de juliol, dos dies abans de la inauguració, en la Sessió de l'Ajuntament s'acorda, (com veiem: a última hora), autoritzar a l'Associació el trasllat al local on havia de celebrar-se l'exposició retrospectiva, del retrat a l'oli de Damià Campeny, els apòstols de Sant Simó i les antigues dalmàtiques i massos dels massers de l'Ajuntament (22).

Finalment en el programa de les Santes s'anunciava que des del dia 25 romandria oberta l'Exposició a les Escoles Pies.

El "Semanario de Mataró", en la crònica de l'exposició, explica el següent:

"La Associació (...) empieza su vida dando algo sério, útil y provechoso para la ciudad y el arte. Hemos visitado la Exposición que hoy se inagura bajo sus auspicios en el edificio de los PP. Escolapios. Ocupan las instalaciones de muebles y objetos antiguos tres ó cuatro salas, y en verdad no hubiéramos creido, á no haberlo visto, que Mataró diera tanto de si en tal género.

Entre lo más notable hay unos veinte cuadros de Viladomat, diez ó doce lujosas arquillas y un autógrafo de Santa Teresa.

Otros objetos habrá notables y que escaparian á nuestra admiracion en la breve visita que á la Exposicion hicimos. La exposicion será muy visitada estos dias, que bien lo merece" (23).

L'Exposició retrospectiva va tancar les seves portes el dia 9 d'agost (24).

Probablement, al darrera d'aquesta Exposició també hi ha la intervenció dels sots-president de l'Associació, Mn. Gabriel Cardona i Sala, escolapi que, a més de facilitar la cessió temporal de les sales,va cedir per a l'Exposició part de la col.lecció de 5000 monedes antigues i catalanes propietat de la Comunitat de Santa Anna, en la qual havia treballat el malaurat Josep Rius, i que ell va voler continuar en el seu estudi (25).

En la valoració de l'exposat en la mostra, el setmanari diu així:

"Hem vist, be podém dir-ho, viurer nostra historia, La grandesa d.lluro romana y preromana en la riquíssima col.lecció de D.Juan Rubio de la Serna, en los trossos d'estátues, de mosáich, de paviment romá, en los fracments d'ámfora, de coronises, de bases de columna y en lo rich monetari de les Escoles Pies. La decadencia d'Iluro en la época románica y gran part de la ojival, la hem contemplada en l'ausencia completa d'objectes d'aquexes epoques anteriors al segle XVI, si eceptuen un preciós Crist romanich esmaltat, propi de don Joseph Vinardell y encare trasportat. Lo naxement de Mataró en la última época de l art ojival, hem pogut veurerla en les claus de volta de la esglesia parroquial, en les escultures que's guardan en la esglesia de Sant Simon, en les armes procedents de la Casa Cabanyes d'Argentona. La crexensa y desenrrotllo de nostra ciutat en la segona meitat del segle XVI, la exuberancia en los segles XVII y XVIII, be'l han mostrada la riquíssima col.lecció d'objectes de tota mena pertanyens á aquests segles.

Parlemne á part, ja que ells omplan la major part de l'Exposició.

Tota la historia de les arts decoratives de aquexa época pot seguirshi.

La vidrieria y cerámica, procedent de fabriques mataroneses en sa major part: la indumentaria, en cual secció sobresurtien les dalmatiques dels porrers de la ciutat (s.XVIII) y la variada col.lecció de banos; la de joieria ahont era de veurer lo rich tabernacle de plata en que's portan á la processó les reliquies de nostres Santes patrones, gerros, marcelines, anells nuvials, arrecades, rellotjes de tipiques y variades formes; la llibreria, heraldica, paleografia, encare mes reduhides: la d'armes entre les que era notable la collecció de D. Emili de Sisternes y, sobre totes elles, les de mobiliari y pintura que demostrava completament la riquesa de nostra terra en los últims segles.

Desde la arquimesa policromada ad tendencia al renaixament, desde la caxa de nuvia en que los ornaments flamejants s'agermanan ab les classiques fulles d'acanthus entrenellessats, barrejats ab columnetes salomóniques, fins á la cornucopia ahont les flors y lo fullatje lligades per cintes que volejan, fins á la capsalera adornada pels tipichs colomets que's besan dins son niu ó pels'ls cors atravessats per una mateixa sajeta; de tot hi havia,

Escultures dels apòstols gòtics de Sant Simó destruïts el 1936. (Fotografia M. Ribas)

representant les diverses influencies que en exos segles disputaren lo predomini en la forma artística.

No menys important, la secció de pintura ha revelat tresors ignorats en nostra ciutat, dexant gosar al publich inteligent d'obres de firmes tant importans com Murillo, Ribera, Flauger y sobre tot Viladomat, del qual autor arrivaban á vint les obres exposades, sens dexar de citar per axó lo sens fi de pintures de firma desconeguda, entre les quals eren notables moltes de les executades sobre aram procedents de segles XVI y XVII, com ho demostran les aureoles daurades dels Sants recort del fons daurat sobre que foren executades les pintures desde la época bisantina fins que dexá sentir sa influencia lo renaixement classich."(26)

LA CREACIÓ DEL MUSEU MUNICIPAL I LA SALVAGUARDA DELS OBJECTES ARTÍSTICS I ARQUEOLÒGICS DEL TERME

Aquest capítol d'activitats esta lligat amb els objectius inicials del Grup. De fet podriem afirmar que és l'activitat que més temps i esforç els ocupa.

L'activitat del Grup respecte el patrimoni artístic i arqueològic de Mataró s'enceta amb la catalogació de les obres i l'inventariat assolit amb l'exposició retrospectiva.

Des de la fundació de l'Associació el 1888, trobem que van controlant les troballes arqueològiques que van apareixent en el terme municipal, per tal de crear un fons pel futur Museu Municipal i per poder assegurar la seva correcta conservació. Ara, caldrà controlar les noves descobertes arqueològiques i pressionar, amb la importància d'aquestes i fent-ne donació

a l'Ajuntament, per tal de convèncer al consistori per la creació del Museu. A més, instarien a la casa mare, l'Associación Artístico Arqueológica de Barcelona, perquè també pressionés a l'Ajuntament.

Després de la fundació de l'Associació, trobem el primer indici de la finalitat de control arqueològic de l'Associació en l'articlepublicat al "Setmanario de Mataró" per J.M. Pellicer sobre les troballes arqueològiques del carrer Pujol (27).

Aquesta troballa va sortir a la llum arran d'unes feines d'obertura del carrer en fer-se la moderna xarxa de clavegueram. Pellicer denuncia que aquestes restes van ser parcialment destruïdes:

"...siendo de lamentar que por el escaso interés que aun dichos objetos despiertan, sólo se hayan podido salvar los que brevemente describimos"(27).

Les restes que es van poder salvar varen ser: tégules romanes procedents d'un sepulcre proper del qual la tradició diu que era la casa de les Santes; fragments d'àmfores, algunes amb la marca "ANAS"; dos Priapos, una gran base de columna i un tros de cornisa d'ara de marbre blanc i varis exemplars de monedes en el mateix punt on Pellicer va poder examinar-ne sis: dos de plata i quatre de coure.

Tot aquest material va ser dipositat al Museu de l'Associació.

Després de descriure l'anvers i revers de les monedes en l'article, Pellicer ens descriu els principals problemes de l'arqueologia, que fins i tot podriem afirmar que són vigens encara avui dia:

"Varios otros objetos y monedas podríamos describir, si por una parte la ignorancia de los trabajadores no les llevase á tirar ó á romper lo mismo que se les viene á las manos y por otra si una mal entendida especulación no se opusiese á la inversion del tiempo necesario para recojer los hallazgos, cuanto la fortuna los depara. Es la milésima vez que esto se repite, la milésima vez que la antigua Iluro, rompiendo la espesa capa de tierra en que yace sepultada, ha querido en vano hacer oír su voz ¿ Hasta cuando nos negaremos á escucharla?" (27)

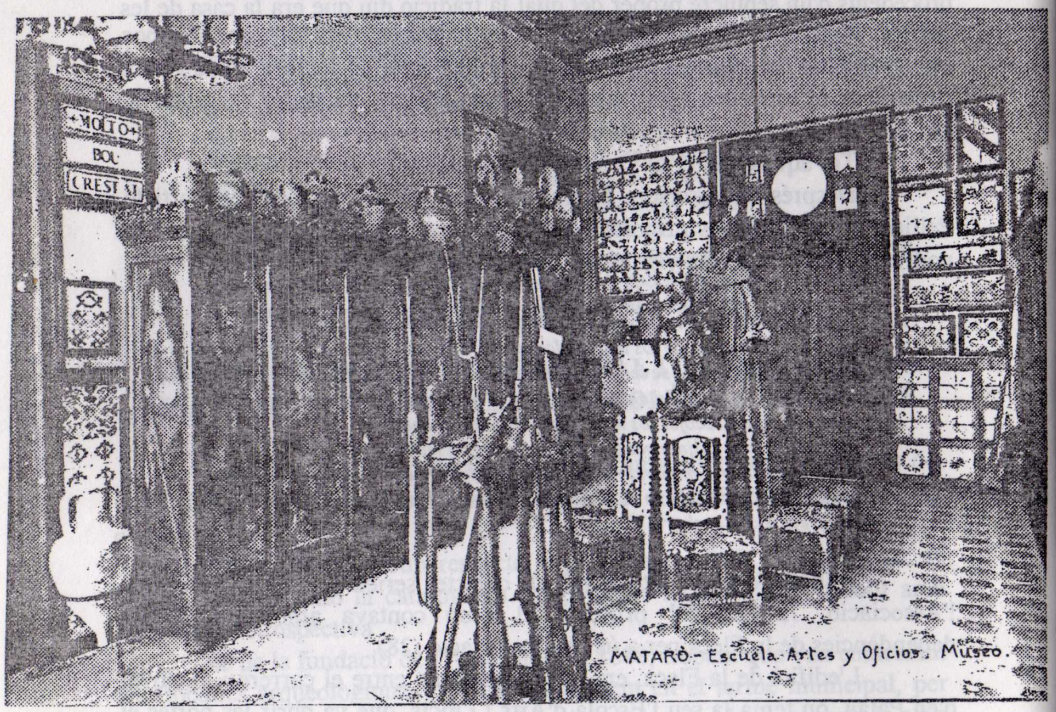
Pellicer feia esment de què els objectes serien lliurats al Museu de l'Associació. Ja des del principi, el grup contava amb una de les dependències de la Fleca per a ús de l'Associació (28).

L'edifici de la Fleca, era un edifici situat entre el carreró i el carrer d'en Palau, on tenia la seu l'Escola d'Arts i Oficis, que va obrir les portes el 20 d'abril del 1886. Projectada des del 1882, com a Escola Pública Municipal per a l'ensenyament de les arts, estava pensada en una planta baixa per als estudis i un primer pis per a ubicar-hi un Museu (29).

Es normal que l'Ajuntament assignés a l'Associació una sala d'aquest local, ja que molts dels seus professors, fins i tot el director, com hem vist a les biografies, eren membres de la Junta Directiva de l'Associació.

Durant el mes de juliol del 1889, una comissió de l'Associació va fer un seguiment de les obres del centre de Mataró per tal de controlar possibles troballes. Així, es van fer unes excavacions a la Riera, en la propietat de Narcis Clavell, on es va trobar un enterrament d'època romana i una moneda d'època de Constantí. També, en unes altres obres a l'església de Santa Maria van facilitar la troballa d'ornamentació visigòtica:

"...Tal hace presumir el carácter del relieve sin senos profundos, una palma y una estrella circuida por una trenza; elementos frecuentemente hallados en los restos de las basílicas de tal época de Toledo i Córdoba y en otras de nuestra Cataluña como en las impostas de la puerta de S. Pablo del campo de Barcelona. Aunque sin importancia dentro de la historia general del arte, la tiene y mucha para nuestra historia local viniendo á confirmar la

Una sala del Museu Municipal a l'Escola d'Arts i Oficis. (Fons fotogràfic del Museu Arxiu de Sta. Maria).

existencia de nuestra ciudad despues de la invasion de los pueblos del Norte como ha sentado en sus "Estudios sobre Iluro" el Sr. Pellicer y Pagés." (30)

L'abril del 1892, Pellicer escriu un article en el "Boletín de la Asociación Artístico Arqueológica de Barcelona", sobre la troballa d'una moneda visigòtica a la platja de Mataró juntament amb altres objectes ibèrics i romans. En aquest article aprofita per reclamar la creació d'un Museu a Mataró:

"Si el excelentissimo Ayuntamiento (...) ahora se dignase apresurar la instalacion del proyectado Museo de antigüedades iluronesas, Museo que reclama cada dia com más empeño el buen nombre de esta ciudad, el ejemplo de poblaciones menos importantes, y los repetidos hallazgos arqueològicos; no dudo que la nueva fuente que señalo, al manar en abundancia y sin intermitencias (junto con lo inventariado y lo que dan de si las excavaciones) enriqueceria tanto la indispensable instalacion, que pronto seria mencionada como una de las mas notables de Catalunya." (31).

El juliol del 1892, van aparèixer, al costat del nou temple de les religioses benedictines que ocupaven el solar dels genovesos (enderrocats el 1889), un conjunt de tégules, àmfores i monedes romanes. En la crònica de la troballa en el butlletí de Barcelona es diu que:

"Las referidas monedas han sido puestas á disposición del alcalde de dicha ciudad, quien las destina al Museo histórico municipal en proyecto, cuya realización seria desear que no se demorase en una ciudad de la importancia de Mataró." (32)

En aquest comentari es pot veure, de forma clara, com les troballes arqueològiques són utilitzades per l'Associació per fer pressió a l'Ajuntament en la decissió de la creació del Museu.

Pel juliol, com que l'Ajuntament no mostrava cap mena de flexibilitat en la seva posició al repecte, l'Associació de Mataró, demana ajut a l'Associació de Barcelona per tal de forçar una decissió de l'Ajuntament de forma inmediata. Així, la Junta Directiva de Barcelona demana una entrevista amb l'alcalde de Mataró per tal d'activar l'afer. Les entrevistes es van realitzar a l'octubre, directament amb l'alcalde Sr. Camín, el qual va prometre que un cop acabat l'edifici dels Arts i Oficis, destinaria un local per al Museu Arqueològic:

"Con lo cual se llenará una necesidad de mucho tiempo sentida en aquella antigua población, reuniéndose en sitio adequado los

dispersos ejemplares de la época romana y medioeval que existen en Mataró; cumpliéndose á la vez los deseos de laspersonas ilustradas de tan importante población y en especial de la Asociación Arqueológica de la misma." (33)

El 19 de desembre de 1892, en la Sessió de l'Ajuntament s'agraeix a Feliciano Horta la donacio que féu, per a ser destinat al futur Museu Municipal, d'una pistola i d'un punyal de la Guerra de Successió (34).

Finalment, el 3 de novembre del 1894 s'acordà de crear un museu en l'Escola d'Arts i Oficis:

"Art.4. Se crea en la propia escuela un Museo artistico arqueológico con los ejemplares própios de este ayuntamiento y existentes en las Casas Consistoriales y con aquellos otros que en calidad de depósito puedan adquirirse asi del Estado, de la Provincia, como de los particulares, administrandose asi los objectos de arte antiguos y modernos como los muestrarios industriales.
Art.5. Se nombra director y conservador del Museo de la escuela de Artes i Oficios al profesor de dibujo de la misma D.José Vinardell y Rovira con caracter interino y sin retribución especial." (35)

Quant a aquest punt, l'Emili Cabanyes es va oposar a què les places municipals que s'anaven creant no s'adjudiquessin per concurs, sinó per nomenament a dit i va sortir de la sala de plens com a mesura de protesta.

A nivell d'arxius, la pressió de l'Associació també es va deixar sentir a fi de què el fons de documents de l'Arxiu Municipal fos catalogat, inventariat i arxivat correctament. D'aquesta forma, a en Josep Manén, arxiver municipal i secretari de l'Associació, se'l designa per revisar i seleccionar els documents històrics de l'Arxiu de la desapareguda Comandància de Marina de Mataró que han estat cedits a l'Arxiu Municipal i que en aquell moment eren a Barcelona.

NOTES

(0).- Semanario de Mataró. Any VII. núm.34, (17 d'agost) Mataró, 1889. pàg. 2

(1).- Semanario de Mataró. Any VII, núm.4, (26 de gener) Mataró, 1889, pàg. 7

(2).- Semanario de Mataró. Any VII, núm.17, (20 d'abril) Mataró, 1889, pàg. 4

(3).- Semanario de Mataró. Any VII, núm.1, (5 de gener) Mataró, 1889.

(4).- Semanario de Mataró. Any VII, núm.19, (4 de maig) Mataró, 1889, pàg.4-5

(5).- Semanario de Mataró. Any XI, núm.28, (8 de juliol) Mataró, 1893, pàg.4-5

(6).- Cartes publicades en el Semanario de Mataró. Any XI, núm.29, (15 de juliol) Mataró, 1893, pàg.3-4

(7).- Diari La Renaixença- dia 1 de juliol del 1893.

(8).- Segons una carta signada per B.S., enviada des de Ripoll, el dia 3 de juliol del 1893 i publicada al Semanario de Mataró. Any XI, núm.28, (8 de juliol) Mataró, 1893, pàg.4-5

(9).- CABANYES, Francesc: Bloc Mataroní 1925 , full del dia del 29 de juny del 1893. Mataró: Minerva, 1925.

(10).-Semanario de Mataró. Any XI, núm.27, (1 de juliol) Mataró, 1893, pàg.7

(11).-El Cronista. Any IV, núm. del 1 de juliol del 1893. Mataró, 1893, pàg.3

(12).-Sobre la biografia de Mas i Oliver: CABANYES, Francesc: Bloc Mataroní 1925 , fulls dels dies 18 d'abril del 1920; 4 de juliol del 1915 i 28 de novembre del 1860 .- Mataró: Minerva, 1925.

(13).-Semanario de Mataró. Any XI, núm.27, (1 de juliol) Mataró, 1893 p.7

(14).-Sobre els inicis del ciclisme a Mataró: COSTA, Francesc: De bicicletes al Velòdrom.- a "Mataró-escrit", núm.84 (juny del 1993). Pàg.40

(15).-"Album de la Sección Arqueològica de la Exposición Universal de Barcelona con un catálogo de objectos por orden alfabético de la Exposición del año 1888" Barcelona, 1889, pàg. 139

(16).-Arxiu Històric Municipal de Mataró: Acords Municipals, 14 de març del 1889. fol.73v o bé Semanario de Mataró. Any VII, núm.11, (16 de març) Mataró, 1889, pàg. 7

(17).-Arxiu Històric Municipal de Mataró: Acords Municipals, 28 de març del 1889. fol.83

(18).-Arxiu Històric Municipal de Mataró: Acords Municipals, 31 de maig del 1889.

(19).-El liberal. Any III, núm.28. (14 de juliol) Mataró, 1889.

(20).-Arxiu Històric Municipal de Mataró: Acords Municipals, 17 de juliol del 1889. fol.165 o bé Semanario de Mataró. Any VII, núm.30, (20 de juliol) Mataró, 1889, pàg.6

(21).-Semanario de Mataró. Any VII, núm.30, (20 de juliol) Mataró, 1889, pàg.7

(22).-Arxiu Històric Municipal de Mataró: Acords Municipals, 23 de juliol del 1889. fol.168

(23).-Semanario de Mataró. Any VII, núm.31, (27 de juliol) Mataró, 1889, pàg.7

(24).-CABANYES, Francesc: Bloc Mataroní 1925 , full del dia del 9 d'agost del 1893. Mataró: Minerva, 1925.

(25).-VILà PALà,Claudi, coor.: Diccionario enciclopédico escolapio. Vol II.Biografia de Escolapios. Salamanca: Ed.Calasancias, 1983.- pàg.135

(26).-Semanario de Mataró. Any VII, núm.34, (17 d'agost) Mataró, 1889, pàg. 2

(27).-Semanario de Mataró. Any VII, núm.18, (4 de maig) Mataró, 1889, pàg. 3-4

(28).-Arxiu Històric Municipal de Mataró: Acords Municipals, 14 de febrer del 1889.

(29).-CABANYES, Francesc: Bloc Mataroní 1925 , full del dia del 20 d'abril del 1886. Mataró: Minerva, 1925.

(30).-Semanario de Mataró. Any VII, núm.31, (27 de juliol) Mataró, 1889, pàg.8

(31).-Boletín de la Associacion Artístico Arqueológica de Barcelona. Any II, núm.4 (abril 1892). Pàg.165-169

(32).-Boletín de la Associacion Artístico Arqueológica de Barcelona. Any II, núm.7 (juliol 1892). Pàg. 234

(33).-Boletín de la Associacion Artístico Arqueológica de Barcelona. Any II, núm.9 (setem. 1892).

(34).-Arxiu Històric Municipal de Mataró: Acords Municipals, 19 de desembre del 1889. o bé Semanario de Mataró. Any XI, núm.36, (desembre del 1889).

(35).-Arxiu Històric Municipal de Mataró: Acords Municipals, 3 de novembre del 1894. pàg.158-160

LA RESTAURACIÓ DEL MONESTIR DE RIPOLL

Per

Eva M. Llovet i Ciudad

ELS INICIS

A mitjans del segle XIX el monestir de Santa Maria de Ripoll ofereix un aspecte bastant desolador, la reforma duta a terme per Francesc de Portella entre els anys 1826-1830, i de la qual es conserva una làpida commemorativa en el claustre actual, a part de transformar l'aspecte original de la basílica convertint les cinc naus en tres naus amb voltes i ornamentació neoclàssica, fou també una de les causes del l'ensorrament de la nau principal. Es doncs, compresible que Eudald Raguer, metge i erudit ripollès, iniciés les primeres gestions per tal d'evitar la continua expoliació a la qual estava sotmès, evitar-ne així la seva ruïna cada cop més propera; i que Pròsper Bofarull l'any 1838 demanés a l'ajuntament de Ripoll, del qual era alcalde Antoni Pagès, avi de J.M.Pellicer, la recuperació de les restes de Berenguer III el Gran, la tomba del qual havia estat violada i saquejada.

El diversos enterraments de personatges històrics i comtes catalans evidencien la importancia del conjunt monàstic de Ripoll en l'edat mitjana, entre els quals podriem destacar les figures cabdals dins la història de Catalunya de Guifré el Pelós, Bernat I, Tallaferro, Ramon Berenguer IV i Berenguer III el Gran. La tomba d'aquest últim passà diverses vicissituds, en un primer moment estava situada al claustre, a la sortida de l'església, a l'any 1806 però, ja es menciona a dins la basílica on patí el saqueig i l'incendi del 1835, en què les despulles del seu fill, Berenguer IV, foren cremades. Antoni Pagès aconseguí, a instàncies de Prosper Bofarull, que les restes comtals de Berenguer el Gran fossin rescatades i dipositades a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. En "El Semanario de Mataró" però, del 17 de juny de 1893, en un article de J.M. Pellicer es diu:

> *"... logró que fuesen cedidos para ser colocados junto a los restos de Ramon Berenguer I el viejo y de D. Almodis en la catedral de Barcelona."*

L'any 1893 però, reconstruït el sarcòfag del qual es conserva de l'original la part frontal dividida en sis relleus, es situat, ja definitivament, al transsepte de la basílica a la banda nord.

Desgraciadament d'altres personatges històrics i abats enterrats a Ripoll no se n'ha salvat res.

L'any 1850 la junta central de monuments artístics anomena a Eudald Raguer per portar a terme la vigilància i reparació del monestir atorgant-li una petita subvenció. Malgat tot però, l'epidèmia de còlera apareguda al 1854 relega a un segon lloc la protecció d'aquest important conjunt històric i artístic. I no serà fins al 1860 quan es proposen les primeres solucions per a salvar l'edifici, definit-se tres popostes:

- Aixecament de plantes i alçats complets per mostrar l'edifici construït en època de l'abat Oliba.
- neteja d'afegits i transformacions.
- reconstrucció tal i com era a l'època romànica. Pel que feia al claustre era necessari refer el sostre, reconstruir l'ala de sepultures i consolidar les ales, esfondrades el 1847.

Dos dels fets que resultaren decisius per a la recuperació del monestir de Santa Maria de Ripoll foren per una part la venda del cenobi, i per l'altra l'aparició de dos articles publicats per Joan Mañé i Flaquer al "Diari de Barcelona" el 15 dedesembre i el 27 d'octubre de 1861.

Aquestes circumstàncies feren créixer un sentiment nacional que volia recuperar un dels símbols de la identitat del país; i, en conseqüència, a instàncies d'Eudald Raguer, la Comissió de Monuments de la província de Girona realitzà una sèrie de gestions per tal de restaurar el monestir. La Comissió anomenà a Eudald Raguer primer delegat i aconseguí les primeres inversions per al monestir. L'any següent fou constituïda, per la Reial Acadèmia de Belles Arts de Barcelona, que actuava com a delegació de la de Sant Fernando de Madrid, una Comissió per a la restauració definitiva del monestir composta per Manuel Milà i Fontanals, Andreu de Ferran, Claudi de Lorenzane, Francesc de Villar i Elies Rogent. Poc després també hi entraren a formar part Nicolau de Peñalver, Terenci Thos i Codina, N. Brossa i Joan Mañé.

El programa de restauració s'inicia el 21 de febrer de 1863 amb una inversió inicial de vuit mil rals dirigides a consolidar els murs del'església i del claustre i procedir a la seva neteja. Aquestes obres comptaren amb una inauguració solemne i amb la creació del diari "La perla del Pirineo" que evidenciaven l'entusiasme popular per les obres de restauració. Un exemple d'aquest estusiasme el podem copsar el primer dia de començar-se les obres, ja que en les tasques de neteja hi col.laboraren més de cent cinquanta voluntaris. Tanmateix es procedix a la recuperació de les peces esculpides més interessants de capitells i d'altres aspectes decoratius de l'interior de l'església que foren incorporades en un Museu provisional.

Abans que tot però, s'havia de definir el projecte a seguir en les obres de reconstrucció, per la qual cosa l' Academia Provincial de Belles Arts de Barcelona encarrega a Elies Rogent i a Francesc de Paula del Vilar la realització d'un dictamen de les obres necessàries. Amb tot però, fou finalment Elies Rogent i Amat qui realitzà el projecte per a la restauració de Santa Maria de Ripoll.

La recuperació d'un dels edificis més singulars de la cultura catalana provocà diverses reaccions i són nombrosos els articles a favor de les obres de restauració, i moltes les persones que s'involucraren en el tema, com es el cas d'Eudald Raguer que en fou un gran defensor. Malgrat tot però, les obres es veieren interrompudes per manca de diners el mateix any 1863.

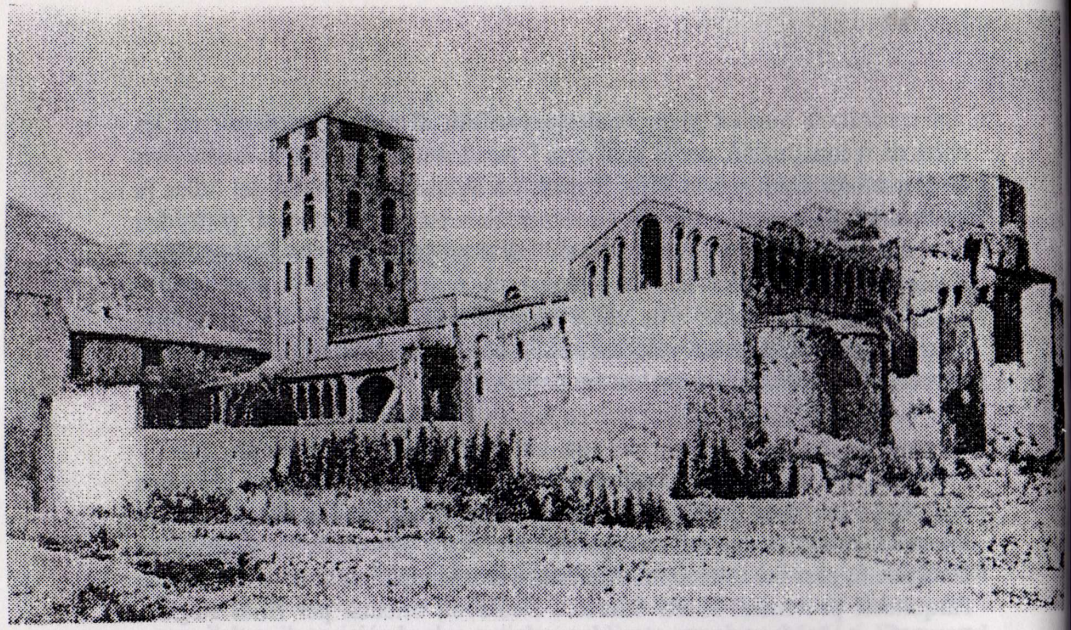
La comissió de monuments de Girona protagonitzà l'any 1867 una nova tasca en favor de la restauració de Santa Maria de Ripoll. El govern feu una inversió de deu mil rals que serviren per a consolidar les galeries del claustre i la part del transsepte. Aquestes obres comptaren amb la direcció de l'arquitecte provincial Martí Sureda i Deulovol, orientat per Elies Rogent. Paral.litzades però al 1868 van ser continuades al 1875 gràcies a les accions realitzades per la Comissió de monuments de Girona.

Les obres reberen un nou impuls arran de la creació del diari "El Ripollès" el 1867 i el nomenament de J.M.Pellicer com a delegat de la Acadèmia de Belles Arts de Sant Fernando. D'aquesta manera es procedeix a una nova neteja i consolidació del monestir entre els anys 1878 i 1881, consistents en treure els afegits d'èpoques posteriors i en la neteja de l'exterior de l'absis i consolidació del sostre, juntament amb una ordenació dels fragments conservats esculpits més interessants amb la col.laboració de l'Associació d'Excursions Catalana.

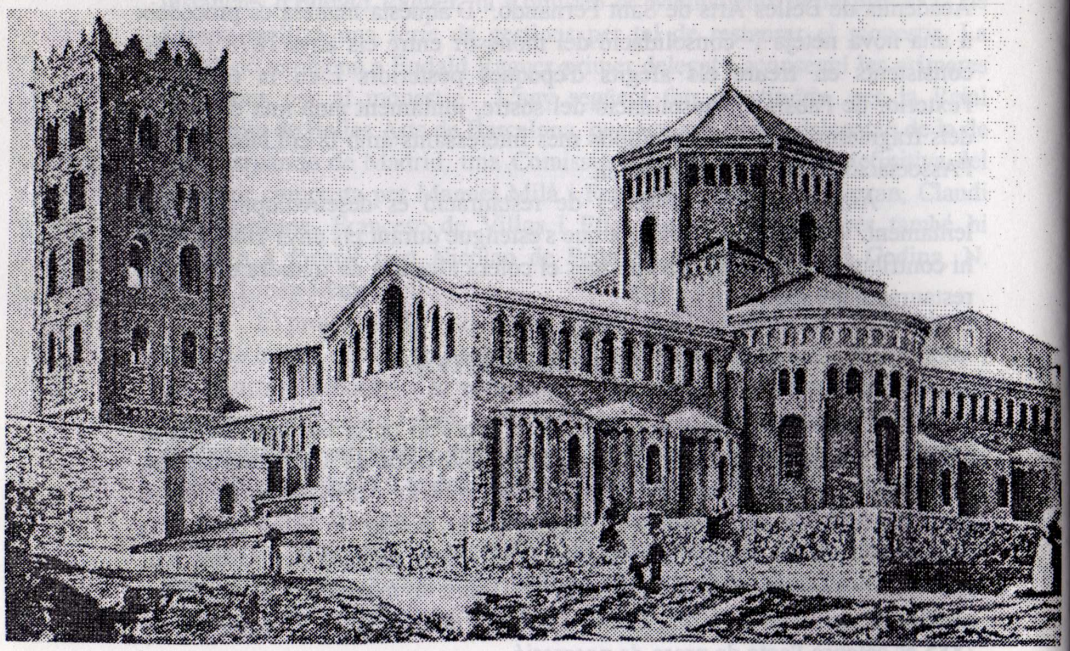
Amb tot però, les obres de restauració es desenvolupaven molt lentament. Un nou atac de còlera que s'estengué durant els anys 1884 i 1885 hi contribuí notablement, un cop més el còlera afectava de manera directa la restauració del monestir.

L'ETAPA DEFINITIVA

L'empenta definitiva per a la recuperació de la basílica de Ripoll vindrà de mans del bisbe Josep Morgades i Gili bisbe de Vic, quan aquest, l'any 1883, demana al ministre de foment la propietat del monestir de Ripoll per a convertir-lo en parròquia de Ripoll. La propietat no li fou concedida fins el dia 3 de novembre de 1885, per Reial Ordre signada per Alfons XII, amb l'obligació expressa de restaurar-lo i obrir-lo novament al culte. La notificació arribà el 9 de desembre i d'aquesta manera el 31 de desembre de 1885 es celebra l'acte de presa de possessió.

A dalt, la Basílica abans de la restauració. A baix, la Basílica poc després de la restauració.

En la presa de possessió del monestir, el bisbe Josep Morgades pronuncià un discurs que fou àmpliament reproduït per la premsa del moment i que encoratjava i animava a tot Catalunya a la restauració i recuperació de la basílica, des del punt de vista de dos elements que considerava essencials: el catolicisme i el catalanisme mitjançant el simbolisme de "l'altar i la llar". El bisbe Morgades fou un home d'una gran personalitat, profundament carismàtic que va saber arribar amb el seu missatge a veure acomplida una de les seves grans il.lusions: la recuperació de Ripoll, símbol del passat històric i religiós de Catalunya. Morgades va saber consciènciar tota persona preocupada pel seu passat històric, i les seves paraules foren escoltades arreu de Catalunya.

Hem de destacar al costat del bisbe Morgades la figura Jaume Collel i Bansells, que des del seu diari "La Veu del Montserat" acollí amb gran estusiasme la decisió del bisbe Morgades d'aixecar la basílica de Ripoll. Collel havia fet diverses campanyes en favor de la recuperació del monestir, del qual en volia fer símbol de la renaixença cultural i religiosa de Catalunya.

Foren creades moltes juntes a diverses ciutats i la seu de Vic s'implicà directament en la restauració. Des de la "Veu del Montserrat",es podia seguir l'evolució de les obres i el "Diari de Vic", va obrir una secció especial dedicada a la restauració a partir del número 4 del 1886.

Tanmateix a Barcelona fou organitzat un acte el dia 8 de febrer de 1886 a l'Academia de Belles Arts de Barcelona per tal d'encoratjar al país sencer, sota el signe del catalanisme, a la recuperació de Ripoll.

Jaume Collell fou nomenat secretari general de l'obra i finalment es fixa la data del començament de les obres el dia 21 de març de 1886.

El bisbe Morgades encomanà a Elies Rogent la revisió del projecte realitzat el 1865, el qual incorporà i modificà alguns aspectes que diferenciaren substancialment el projecte realitzat el 1865. D'aquest segon projecte en coneixem l'obra realitzada i les consideracions teòriques exposades per Rogent al "Informe sobre las obras realizadas en la basilica i las fuentes de la restauracion", escrita per encàrrec de la comissió d'obres de Barcelona. Aquests canvis realitzats en el segon projecte evidencien clarament la problemàtica de la restauració, que en molts aspectes en podríem anomenar reconstrucció. Molt autors han criticat l'obra de Rogent, entre ells l'historiador Josep Puig i Cadafalch, i s'ha dit que la restauració responia més a la visió de Rogent de l'arquitectura medieval, que no pas a la reconstrució de l'església del segle XI concebuda per Oliba. Elies Rogent en l'obra citada anteriorment exposa que les diferencies en el segon projecte es deuen a una major comprensió de les solucions romàniques i al coneixement més aprofundit d' esglèsies coetanies, concebint la restauració des d'un punt

de vista unitàri, la qual cosa però, ha suposat la supressió d'aspectes típics de l'estructura original. Rogent explica el seu canvi amb aquestes paraules:

> *"Al trazar en 1865 el proyecto primitivo, conocia poco los principios de nuestro arte regional y faltaban obras técnicas que los explicaran. Para salvar las vallas que encontraba tomé por guías a Cabeda, Batissier, Daniel Ramée, Tomás Hope, de Cammont, Los Monumentos arquitectónicos de España, el Diccionario de Viollet-le-Duc, los Monumentos Antiguos y modernos de Gailhabaud y la arquitectura del V al XVIII siglo del mismo autor.*
> *(...) aún cuando las lineas, perfiles y detalles sigan los caracteres propios del siglo á que nos traslademos, habrá siempre algo que manifestará que las obras se han realizado en el último tercio del presente siglo." (2)*

La basílica de Santa Maria de Ripoll, recuperà, gràcies a la reconstrucció dirigida per Rogent, les cinc naus originàries i la coberta amb volta de canó; dels dos campanars que flanquejaven la basílica però, només se'n conservà un totalment restaurat. I en la intersecció de la nau central amb el transsepte, Rogent hi construí una cúpula, coronada per un cimbori que copià del de Sant Jaume de Frontanyà, però del qual no se'n ha pogut assegurar la seva existència i que ha estat molt criticat.

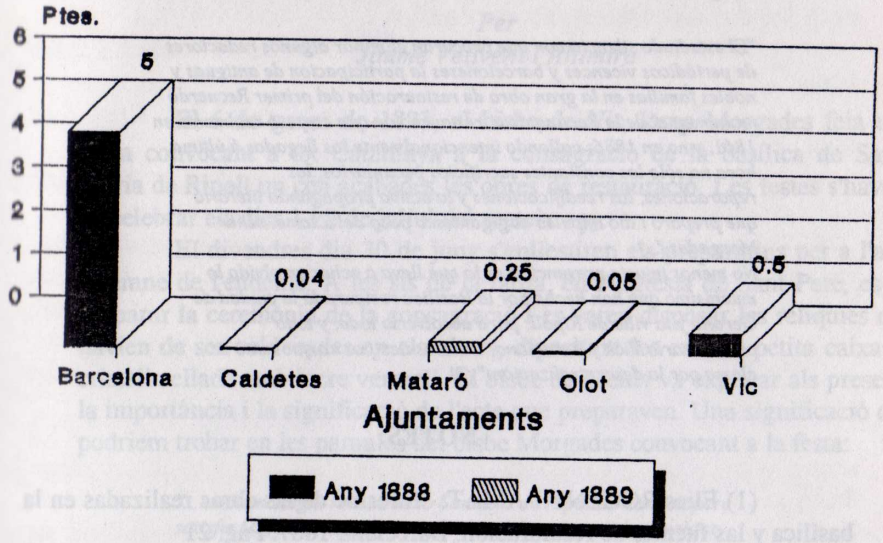
> *"En Rogent, en sa restauració, seguí les linies generals del temple, encara que podem ferhi algunes objeccions: a, sobre la terminació amb marlets de la torra campanar y la coberta escalonada de l'altra torra; b, sobre l'existència y disposició interior y exterior del cimbori; c, sobre la terminació del absis principal, en que les finestres cegues acostumades foren obertes y se les sobreposa uns arquets lombards; d, sobre les finestres que iluminen directament la nau major." (2)*

Malgrat les nombroses crítiques que ha rebut Rogent hem de destacar la seva tasca en la recuperació arquitectònica de la basílica de Santa Maria, essent possible així la recuperació d'un dels símbols del nostre patrimoni artístic i cultural.

Com hem dit anteriorment, malgrat que s'hi abocaren grans sumes de diners i l'estusiasme dels catalans era molt gran, les obres es desenvolupaven molt lentament, i la creença primera de poder celebrar la restauració del monestir amb el mi.lenari de la consagració s'anà esvaint. Recordem les paraules de Jaume Collell en aquest sentit:

> *"Lo Monastir de Ripoll s'alsará de sa ruina, á l'any 1888, si á Deu plau, celebrarém lo Milenar de sa fundació en la Basílica restaurada"*

Ajut econòmic a Ripoll
Comparació entre Ajuntaments

Dades: Vellvehí-Llovet Gràfic:Graupera

Amb tot però, l'Exposició Universal de Barcelona, celebrada aquest mateix any contribuí a fer-ne ressó a través de l'exposició de peces esculpides de Ripoll i de les obres de la restauració, la qual cosa servíper conscienciar a més gent de fer més donatius en pro de les obres del monestir.

En l'any 1888 tenim que l'ajuntament de Barcelona dóna per a les obres de restauració de la basílica de Santa Maria de Ripoll la quantitat de 5.000 pts, l'ajuntament de Caldetes 40 pts, el d'Olot 50 pts, el de Vic 500 pts, i Calella 123 pts. A principis del mes de juny de 1889 es recullen unes dades totals de 128.716,60 pts comptabilitzades a tot Catalunya.

Finalment el dia 1 de juliol de 1893 es consagrada solemnement la basílica restaurada de Ripoll en una festa que aplegà gran quantitat de persones de totes parts de Catalunya.

Com hem pogut constatar foren nombroses les persones, associacions i juntes que s'implicaren directament o indirectament en tot allò que representés la recuperació del patrimoni artístic i cultural de Ripoll. Hi participaren gent de diverses tendencies i interessos, però a tots ells els unia una mateixa preocupació, per la qual cosa Santa Maria de Ripoll ha estat un

símbol d'unificació d'esforços i voluntats. El que volem deixar clar es que la restauració de la basílica ha estat un esforç de moltes persones, que al llarg del segle XIX, contribuiren d'una manera o altra en la seva recuperació. No volem acabar sense citar abans unes paraules prou significatives de J.M. Pellicer i Pagès.

> *"El estudiado silencio con que procuran eliminar algunos redactores de periódicos vicences y barceloneses la participacion de antiguas y nobles familias en la gran obra de restauración del primer Recuerdo monumental de la Reconquista, restauración que empezó realmente en 1861, y no en 1886; callando intencionalmente los llegados á última hora no sólo los constantes sacrificios pecuniarios, las reparaciones, las reedificaciones y la activa propaganda literaria que preparó i dió impulso al gigantesco paso del Excmo. señor Morgades (...)*
> *No menos injusta prevención es la que lleva á echar en olvido lo muchísimo que han hecho por la Basílica restaurada la ciudad de Gerona y la villa de Ripoll; para absolverlo todo, y todo centralizarlo Vich y Barcelona, en estos tiempos en que tanto se clama por la descentralización." (3)*

NOTES:

(1) Elies ROGENT I AMAT: "Informe de las obras realizadas en la basílica y las fuentes de restauración. Barcelona 1887. Pàg. 21

(2) J. PUIG Y CADAFALCH, A. DE FALGUERA, J. GODAY "L'arquitectura romanica a Catalunya. Vol. II, pàg.161.

(3) Semanario de Mataró, Any XI, núm 25, 17 de juny de 1893. Pàg. 3 i 4.

LES FESTES DE LA CONSAGRACIÓ DE LA BASÍLICA RESTAURADA.

Per
Jaume Vellvehí i Altimira

El 6 de gener de 1893, el bisbe de Vic Josep Morgades feia una crida convocant a tot Catalunya a la consagració de la basílica de Santa Maria de Ripoll un cop acabades les obres de restauració. Les festes s'havien de celebrar els dies 1 i 2 de juliol del mateix any.

El divendres dia 30 de juny s'enllestiren els preparatius per a l'acte solemne de l'endemà. A les sis de la tarda, en l'església de Sant Pere, es va preparar la cerimònia de la consagració i es varen disposar les reliquies que havien de ser col.locades en els altars, dipositant-les en una petita caixa de cristall sellada amb lacre vermell. El bisbe de Lleida va explicar als presents la importància i la significació de l'acte que preparaven. Una significació que podriem trobar en les paraules del bisbe Morgades convocant a la festa:

> *"... no hem volgut restaurar lo Santuari de Ripoll solzament pera satisfer lo pler artistich y las aficións del antiquari; hem volgut principalment ensenyar com la Iglesia es la que guarda la virtut y eficacia pera totas las restauracions, y poder dirli al poble catalá que (...) ha de procurar ferse digne d'aquells seus ilustres progenitors, inspirantse en sas ideas y en sos sentiments, en forma sensible expressats en las esculpturadas pedras del Monument, y fundar en la vera y fecunda tradició tots los progressos llegitims y totas las novas aspiracions del temps present." (1)*

DISSABTE 1 DE JULIOL.

L'endemà dissabte 1 de juliol, de bon matí, començaren a arribar a Ripoll les diferentes delegacions. La de la Unió Catalanista, que era encapçalada per Joan J. Permanyer, Angel Guimerà i Lluís Domènec i Muntaner entre d'altres, portava l'arca que hauria de contenir les restes de Guifré el Pelós. La delegació de l'Associació Artístich Arqueològica Mataronesa arribà a l'estació del ferrocarril i d'aquí anà a l'església de Sant Eudald on va deixar la bandera junt a l'urna de Guifré el Pelós en l'espera de l'hora de la processó.

Amb motiu de la consagració de la Basílica restaurada s'havia fet una medalla commemorativa que va lluir-se durant tots els actes. Una d'aquestes medalles va anar a parar a Mataró i avui encara la podem admirar de la mà de la senyora Pilar Roig.

A les vuit del matí van començar les cerimònies amb la consagració de la Basílica i els diferents altars i capelles:

El bisbe de Vic Josep Morgades va consagrar la Basílica i l'altar Major.

El bisbe de Segorb va consagrar les capelles del Sant Crist, Sant Jordi i l'altar del Beat Oriol.

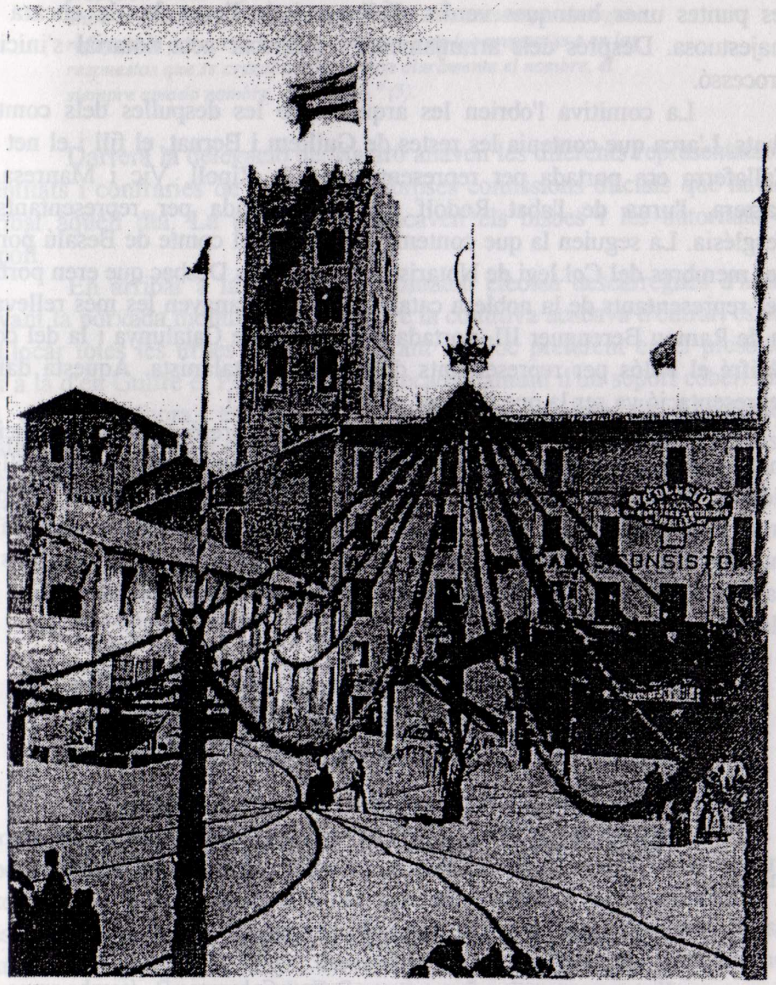
El bisbe de Lleida la de Sant Ramon de Penyafort, la del Sagrat Cor, i els altars de Sant Josep i Sant Joaquim.

Poc després, el bisbe Morgades va celebrar la primera missa amb la presència de bona part dels bisbes dels Països Catalans: el bisbe de Lleida Josep Messeguer i Costa; Salvador Casañas i Pagés, bisbe de la Seu d'Urgell; Tomàs Costa i Fornaguera, arquebisbe de Tarragona; Jaume Català i Albona, bisbe de Barcelona; Francesc d'Assís Aguilar, bisbe de Segorb i Joan Comas i Vidal, bisbe de Menorca.

A la tarda, les restes dels comtes i abats es dipositaren en les respectives arques on havien de reposar, excepte les despulles de Ramon Berenguer III que continuaren en la mateixa caixa de noguera on les havia dipositat l'arxiver Pròsper de Bofarull. Tot seguit, el degà del Col.legi de Notaris de Barcelona, que actuava com a Notari Major del Regne, en va aixecar acta certificant el trasllat de les restes. Damunt la caixa que contenia les restes de Ramon Berenguer III es va col.locar una faixa-estola que era un present de la Lliga de Catalunya. L'urna que, ara si, contenia les restes de Guifré el Pelós l'havia donada la Unió Catalanista i era d'aspecte extraordinari:

> *"L'urna és de vellut morat ramejat de groch y crehuat per una faixa de seda color cendrós ben combinat ab lo to del vellut. Sobre aquest destacan nombrosos escuts de metall, entre els quals hi há los de tots los Comtes catalans y'ls de las casas reals emparentadas ab la dinastia dels nostres primers soberans. Una llegenda que volta'l fris de la caixa diu en daurades lletras: Açi d.e.p. lo Comte Jofre fundador de la Nació catalana." (2).*

Les altres quatre arques eren més senzilles i es cobriren amb un mantell de vellut vermell amb un serrell d'or on es llegia el contingut. La delegació de l'Associació Artístich Arqueológica Mataronesa era formada pel President, en Terenci Thos i Codina, el Tresorer, l'Emili Cabanyes, i en Josep Puig i Cadafalch com a vocal i principal autor del disseny de la

Plaça davant del monestir guarnida per a les festes de la consagració del juliol de 1893 (Arxiu Parroquial de Ripoll).

bandera. Es una representació al més alt nivell de l'entitat mataronina. Els mataronins, ajudats per Lluís Domènec i Muntaner i altres persones destacades, van afegir, encara, més ornamentació a la bandera, col.locant a les puntes unes branques verdes d'olivera i de llorer fent-la encara més majestuosa. Després dels arranjaments i d'aixecar acta notarial s'inicià la processó.

La comitiva l'obrien les arques amb les despulles dels comtes i abats. L'arca que contenia les restes de Guillem i Bernat, el fill i el net d'en Tallaferro era portada per representacions de Ripoll, Vic i Manresa. Al darrera, l'urna de l'abat Rodolf que era portada per representants de l'església. La seguien la que contenia les restes del comte de Besalú portada per membres del Col.legi de Notaris i les dels abats Desbac que eren portades per representants de la noblesa catalana. Al final anaven les més rellevants, la de Ramon Berenguer III, portada perla Lliga de Catalunya i la del comte Guifré el Pelós per representants de la Unió Catalanista. Aquesta darrera representació va ser la que va tenir un major seguici.

Darrera la comitiva funerària anava la representació de l'Associació mataronina amb la bandera portada per dos joves pagesos de Ripoll. La riquesa i l'espectacularitat artística de la bandera va causar molt d'impacte entre el públic i, de fet, va propiciar que la delegació de Mataró anés en lloc tan privilegiat: obrint la comitiva de la representació de les entitats per davant de les més significatives. La premsa de l'època ho va recollir amb elogis:

"La Societat Arqueològica de Mataró havia fet brodar una rica bandera votiva d'estil romànich, qu'era portada ajaguda i com una presentalla en la processó. (...) Aquesta bandera, al arrivar á l'iglésia, fou penjada á la volta, y atrau desde aquell dia las miradas de tots los visitants." (3)

O bé la valoració que en feia el diari "La Renaixença" del 1 de juliol:

"La obra ha estat executada a Mataró, trevallanthi per amor a Deu y á la patria distinguidas senyoras y senyoretas.
Ha estat projectada pe'ls arquitectes D. Emili Cabanyes y D. Joseph Puig y Cadafalch, que han fet verdaderament una obra expléndida". (4)

I, finalment, el cronista del "Semanario de Mataró" deia:

"...fué llevado en la procesión, figurando en lugar distinguido, puesto que precedia inmediatamente á las urnas de los Condes i de los Abades. Tras de la bandera seguia el Presidente y los dos

arquitectos, individuos de la Junta Directiva de nuestra Asociación y la música del cortejo. Eran de ver durante todo el curso de la procesión el interés y la admiración que despertaba el estandarte entre la apiñada muchedumbre, interés y admiración que de seguro reflejará la prensa de todos los matices, y en las preguntas y en las respuestas que se cruzaban percibíase claramente el nombre, el siempre amado nombre, de Mataró." (5).

Darrera la delegació de Mataró anaven les diferents representacions d'entitats i confraries de Ripoll i nombroses comissions oficials que havien arribat aquell dia. La processó la tancaven els bisbes i les autoritats de Ripoll.

En arribar a la Basílica, el somatén efectuà descàrregues d'honor davant la porxada monumental i, mentre la comitiva acabava d'entrar, es van col.locar totes les urnes en l'altar deixant un lloc preferent en el presbiteri per a la d'en Guifré el Pelós que fou aixecada damunt d'un soport cobert amb un domàs. Alhora, es procedia a penjar la bandera de l'Associació mataronesa en la volta del temple. Aquests van ser els moments més intensos i emotius de la cerimònia i ben dignes d'una cinematogràfica posada en escena:

"Al penetrar la procesión en la magestuosa Basilica de Santa Maria, y cuando ya junto al atrio ensordecian el aire las descargas de los somatenes y los vivas a Cataluña, á los Condes soberanos y á los Obispos, fue izada nuestra bandera, y así sostenida por el robusto brazo de uno de los individuos de la Directiva recorrió enhiesta la estensa nave central hasta lo alto del presbiterio, y en tal posición fue mantenida, como prestando homenaje, durante el paso de las veneradas urnas." (6)

Tot seguit, es va cantar una solemne absolta i es col.locaren les arques en els llocs definitius dins el temple i amb la certificació notarial. El lloc on foren situades les urnes és el mateix on avui encara es troben a excepció de la de Guifré el Pelós que va romandre provisionalment, en l'espera del definitiu monument funerari del qual havia promès fer-se'n càrrec la Lliga de Catalunya, en el lloc on el 1982 s'aixecà el monument definitiu.

Com hem dit abans, les altres quatre arques eren de caràcter senzill i auster, però fou en el transcurs de l'acte que diferentes entitats s'aproparen al bisbe Morgades oferint-se per costejar les despeses delssepulcres definitius, tal com havia fet la Lliga de Catalunya amb el d'en Guifré. De la mateixa manera que aquella entitat, una comissió de la noblesa catalana va oferir-se per costejar els sepulcres dels abats Desbac, fet que, a la vista dels resultats, no sembla que es portés a bon fi. En canvi, una comissió del Centre

Catalanista d'Olot va comprometre's amb el bisbe a costejar el sepulcre definitiu del Comte Tallaferro, un sepulcre que avui encara es pot veure al temple. La caixa de fusta que contenia les despulles de Ramon Berenguer III va ser dipositada en l'antic sepulcre romànic, un cop restaurat, i col.locat en el monument que avui encara podem veure a l'interior del temple.

L'acte va acabar cap a dos quarts de vuit del vespre enmig d'una espectacular tempesta que va fer anul.lar la gresca preparada per aquella nit i no es van poder encendre els fanalets que havien d'il.luminar la festa.

DIUMENGE 2 DE JULIOL

El diumenge es van celebrar els actes per a la reinstauració del sacrament a la basílica de Santa Maria. A dos quarts de vuit del matí es va celebrar la missa que va anar a càrrec de l'abat de Montserrat, el pare Deàs, que va tenir l'ocasió de restituir el culte com a màxim representant de la comunitat benedictina donat que el cenobi de Ripoll, des dels origens i fins al 1835, havia estat de l'orde de Sant Benet.

A la cerimònia hi participaren les autoritats de la vil.la i representacions d'arreu de Catalunya, entre les que destacava una nombrosa delegació de l'Ajuntament de Barcelona.

Després es va fer una nova processó, la del Sant Crist, en la qual van participar totes les entitats, entre elles la delegació de Mataró. A les onze del matí es va celebrar un ofici que va acabar a quarts de dues del migdia i que va donar pas al dinar oficial de celebració.

El dinar es va fer al Col.legi de les germanes Carmelites de Ripoll, però hi va haver tanta concurrència que s'hagueren de fer dues grans taules que es situaren en menjadors separats doncs no hi havia prou espai. Al dinar hi varen assistir totes les entitats i personalitats polítiques i eclesiàstiques i, evidentment també hi anaren els mataronins:

"...la representación de la Asociación Artístico-Arqueológica Mataronesa que ha venido á esta, ha sido objeto de todos los honores y de todos los agasajos á que legitimamente podia aspirar, habiéndosela invitado á todos los actos y ocupando en ellos lugares de distinción: prueba del concepto que la Asociación y la ciudad de Mataró merecen y de lo grata y acepta que ha sido su artística y patriótica cooperación." (7).

El dinar va acabar amb un brindis amb xampany per la recuperació de Ripoll i de la nació catalana. Al vespre hi hagueren focs artificials que il.luminaren els carrers principals de la vil.la i la portalada del monestir de forma molt espectacular.

El dissabte següent, el diari "El cronista" donava la notícia de les celebracions de Ripoll i deia que la delegació formada per Terenci Thos i Codina, Emili Cabanyes i Josep Puig i Cadafalch ja havia tornat a Mataró (8).

LA LÀPIDA COMMEMORATIVA DE LA UNIÓ CATALANISTA

La Unió Catalanista va contribuir en els actes de celebració de la restauració de Santa Maria de Ripoll, a banda de l'urna per a les restes de Guifré el Pelós, amb una làpida commemorativa que avui es pot observar al costat dret de la portada prop de l'entrada al claustre.

El nostre interès en aquesta làpida ve donat pel seu autor: Josep Puig i Cadafalch. Recentment, hem localitzat l'esboç original de la làpida que és propietat dels actuals descendents de l'arquitecte mataroní.

La làpida és inscrita en un relleu amb la marcada estètica modernista que caracteritza el seu autor. Destaca, en la part superior, l'escena de Sant Jordi matant el drac que recorda la mateixa escena representada en la bandera de l'Associació Artístich Arqueològica Mataronesa pel mateix Puig i Cadafalch. En la part inferior esquerra s'observa la figura d'un bisbe, potser el mateix Morgades, en un baldaquí. La resta d'elements escultòricssón motius vegetals i cenefes amb dos motius heràldics. Ja en la pròpia làpida destaca un petit relleu amb la representació de dos dracs oposats.

La làpida reprodueix les paraules del bisbe Morgades donant satisfacció de l'objectiu acomplert amb la recuperació de Ripoll:

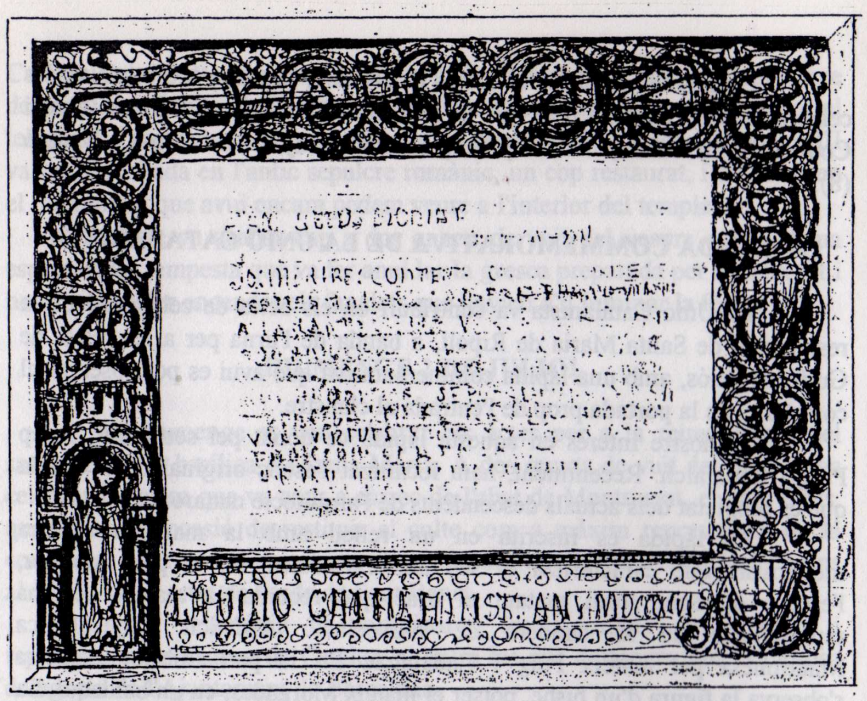
"Jam loetus moriar

Genes, XLVI.30

Content moriré despres d'haver tornat a la Santissima Verge Maria son antiquissim trono de Ripoll a Catalunya sa casa payral a sos comtes i abats llur honorifica sepultura y haver treballat per fer reviure son esperit y sas virtuts y ab un i altres les venerades tradicions catalanes que deu nostre senyor m'escolti y atenga y m'seguesquen tots mos estimats compatricis"

En el marc on és inscrita la làpida hi ha la inscripció de la Unió Catalanista on es fa seva les paraules del Bisbe:

"Aquestes paraules del Excm. e Ilm. Bisbe Joseph Morgades y Gili Bisbe de Vich, son aqui conmemorades en nom de la Nació Catalana per la Unió Catalanista."

Disseny original de Puig i Cadafalch de la làpida commemorativa de la unió Catalanista (Arxiu particular dels actuals descendents de J. Puig i Cadafalch).

NOTES:

(1) Boletín de la Asociación Artístico Arqueológica Barcelonesa. Any III, núm 3, (març). Barcelona, 1893, pàg. 397-398.

(2) Nova consagració de Santa Maria de Ripoll. Vic, 1893, Pàg. 46.

(3) Nova..., op. cit. pàg.48.

(4) Semanario de Mataró. AnyXI, núm. 28, (8 juliol), Mataró, 1893, Pàg.4-5.

(5) Semanario de Mataró. Any XI, núm.29, (15 juliol), Mataró, 1893, pàgs. 4.

(6) Semanario de Mataró. Any XI, núm.29, (15 juliol), Mataró, 1893, pàg.4.

(7) Semanario de Mataró. Any XI, núm. 29, (15 juliol), Mataró, 1893, pàg. 4.

(8) El cronista. Any IV, (8 juliol), Mataró, 1893, pàg. 3.

LA MEDALLA COMMEMORATIVA

Per
Eva M. Llovet i Ciudad

En les festes de consagració de la basílica de Santa Maria de Ripoll, celebrades arran de la seva restauració, hem de destacar l'edició d'unes medalles commemoratives d'aquest esdeveniment. Una d'aquestes medalles ha estat localitzada a Mataró i creiem interessant fer-ne una breu descripció.

La medalla, de plom i estany, té unes mides de 6 cm de diàmetre i 0,4 centímetres de gruix. Presenta en l'anvers la següent inscripció en la part exterior del cercle concèntric:

". SUE . TUUM . PRAESIDIUM . CONFUGIMUS . SANCTA . DEI . GENITRIX .
" (Ens acollim, Santa Mare de Déu, sota la teva protecció)

Aquesta inscripció envolta una representació en relleu de la Mare de Déu, reproducció de la que apareix al mosaic executat als tallers del Vaticà que el papa Lleó XIII donà en suport a les obres de reconstrucció, i que fou col.locat al centre de l'absis major, dedicat a Santa Maria.

El fons es omplert amb minúscules representacions de flors de lis.

En el revers trobem una altra inscripció:

". BASILICAE . SANCTAE . MARIAE . DE . RIPOLL . FELICITER .
INSTAURATA . MDCCCXCIII ." (Basílica de Santa Maria de Ripoll feliçment restaurada. 1893."

En l'interior trobem respresentada una creu, en el centre de la qual apareix un escut amb les quatre barres, decorada amb petxines. Al voltant de la creu apareixen els següents noms:

" OLIVA, GUIFREDUS, GOTMARUS, MORGADES"

Aquests noms estan dins d'un anell que formen dos cercles concèntrics. Entre els noms i l'eix de la creu i envoltant l'escut dues branques de llorer.

Els personatges esmentats són cabdals en la història del monestir de Santa Maria de Ripoll, i dels quals en farem una breu anotació.

Guifredus: comte Guifré el Pilós. Inicia la repoblació de la zona iel consegüent establiment dels primers monjos.

Gotmarus: Godmar, bisbe de la diòcesi Ausetana, consagrà el 20 d'abril del 888, el primer temple construït sota l'advocació de Santa Maria.

Oliva: Oliba, abat de Cerdanya-Besalú, Cuixà i bisbe de Vic consagra el 15 de gener de 1032 l'església de Santa Maria de Ripoll ampliada i renovada per ell.

Morgades: Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Fou el propulsor de les obres de restauració de la basílica.

Finalment destacarem la signatura de l'autor de la medalla, Gelabert, que apareix en el revers de la medalla abans de la data.

(1) Agraïments a la propietària de la medalla na Pilar Roig.

Índex

PRESENTACIÓ 5

EL MARC HISTÒRIC
-Els antecedents històrics 6
-La Renaixença 7
-Bibliografia essencial 11

ELS PROTAGONISTES 12
-Notes 18

LA RECUPERACIÓ DE LA BASÍLICA DE RIPOLL ABANS DEL NAIXEMENT DE ASSOCIACIÓ 19
-Notes 23

ASSOCIACIÓ ARTÍSTICH ARQUEOLÒGICA MATARONESA
-Un precedent: l'Asociación Artístico Arqueológica Barcelonesa 24
-Creació de l'Associació a Mataró 25
-Notes 28

LES ACTIVITATS DE L'ASSOCIACIÓ ARTÍSTICH ARQUEOLÒGICA MATARONESA
-Introducció 29
-Les vetllades literàries i musicals 30
.La vetllada a l'Euterpe (27 d'abril de 1889) 31
.La vetllada per acomiadar la bandera de Ripoll (28 de juny de 1893)
La bandera 35
La cerimònia religiosa 39
La vetllada literari-musical al Club Mataronés de Velocípedos 39
-L'exposició retrospectiva local de belles arts i arqueologia (Les Santes, 1889) 41
-La creació del Museu Municipal i la salvaguarda dels objectes artístics i arqueològics del terme 46
-Notes 50

LA RESTAURACIÓ DEL MONESTIR DE RIPOLL
-Els inicis 53
-L'etapa definitiva 55
-Notes 60

LES FESTES DE LA CONSAGRACIÓ DE LA BASÍLICA RESTAURADA
-Dissabte 1 de juliol 61
-Diumenge 2 de juliol 66
-La làpida commemorativa de la Unió Catalanista 67
-Notes 68
LA MEDALLA COMMEMORATIVA 69